

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ
STUDIUM**

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jarmila Olšáková

Tradice a valašské tradice v mateřské škole

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Edita Ondříšková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**BACHELOR COMBINED
STUDIES**

2010 – 2013

BACHELOR THESIS

Jarmila Olšáková

Traditions And Wallachian Traditions In The Kindergarten

Prague 2013

The Bachelor Work Supervisor: PhDr. Edita Ondříšková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 27. 2. 2013

Jarmila Olšáková

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat paní PhDr. Editě Ondříškové za odborné vedení práce, za její ochotu, vstřícnost a čas, který mi věnovala na konzultacích a při vedení bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá seznamováním s tradicemi a valašskými tradicemi. Rozebírá význam tradic z hlediska hodnot a norem pro děti i dospělé jedince, Teoretická část se rovněž zabývá vznikem tradic. Metodické zpracování praktické části bakalářské práce ukazuje, že tradice je možné implementovat do práce s předškolními dětmi. Zároveň poukazuje na propojení edukační činnosti s tradicemi. Praktická část dává učitelům předškolního vzdělávání metodický návrh na práci s tradicemi.

Klíčové pojmy

Bakalářská práce, edukační činnosti, hry, lidová kultura, metodika tradic, tradice, valašské tradice, význam tradic, vznik tradic.

Annotation

The theoretical part of this thesis deals with the acquainting of the traditions and Walachian traditions. The thesis aims to analyze the importance of the traditions from the point of the values and standards both for children and adults. The theoretical part looks in to the origin of the traditions as well. The methodical process of the practical part of this thesis shows that it is possible to implement the tradition to the work with preschool children. It also points out on the interfacing the educational activities with the traditions. The practical part gives preschool teachers the methodical suggestion for their work with the traditions.

Keywords

Activities, bachelor thesis, educational, folk culture, games, importance of the traditions, methodology of the traditions, traditions, Wallachian traditions.

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	
1. LIDOVÁ KULTURA NA VALAŠSKU.....	9
1.1 Vznik lidových tradic.....	11
1.2 Význam tradic.....	13
2. NEJZNÁMĚJŠÍ VALAŠSKÉ TRADICE.....	16
2.1 Tradice svaté Kateřiny.....	18
3. ADVENT.....	19
3.1 Tradice svatého Ondřeje.....	21
3.2 Tradice svaté Barbory.....	22
3.3 Tradice svatého Mikuláše.....	23
3.4 Tradice svaté Lucie.....	24
4. VÁNOČNÍ ČAS.....	25
4.1 Tradice Tří králů.....	28
5. MASOPUST.....	29
6. DOBA VELIKONOČNÍ.....	30
6.1 Čas postních nedělí.....	31
6.2 Pašijový týden.....	33
PRAKTICKÁ ČÁST	
7. METODIKA TRADIC.....	37
7.1 Metodika tradice svaté Kateřiny.....	38
7.2 Metodika tradice svatého Ondřeje.....	39
7.3 Metodika tradice svaté Barbory.....	40
7.4 Metodika tradice svatého Mikuláše.....	41
7.5 Metodika svaté Lucie.....	42
7.6 Metodika tradice Štědrého dne v mateřské škole.....	43

7.7 Metodika tradice Tři králů.....	45
7.8 Metodika tradice masopustu.....	46
7.9 Metodika tradice velikonoční.....	47
ZÁVĚR.....	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	55

PŘEDMLUVA

Obvykle nebývá zvykem psát k bakalářské práci předmluvu, avšak se domnívám, že tato práce si jistou předmluvu vyžaduje.

Žijeme v nádherné zemi bohaté na historii a kulturní tradice. Pokud tyto tradice máme a jsme schopni je předávat další generaci, můžeme říci, že jsme i přes velké ekonomické zadlužení této země, zemí bohatou. Národ je svým způsobem bohatý pokud vlastní tradice, zvyky a z nich plynoucí hodnoty. Je zde totiž předpoklad, že si zachová svoji identitu. Migrující obyvatelé si sebou přinášejí svoji kulturu, což je zcela přirozené. Dá se říci, že jsme multikulturní zemí. Proto je důležité si zachovat svoje kulturní bohatství. Nejen zachovat, ale rovněž dokázat toto bohatství po tisíciletí sesbírané předat nové generaci dětí. Právě učitelé mají jedinečnou příležitost být spolunositeli tradic a předávání tradic.

Ve své práci poukazuji, jak zachovat tradice a zároveň dávám návod, jak tyto tradice využít v edukační činnosti dětí. V bakalářské práci předkládám, že lze naprosto přirozeně plnit klíčové kompetence určené pro předškolní vzdělávání a zároveň předávat tradice nejmenším dětem. Předkládám návod, jak pracovat na procesu edukace v tradicích v mateřské škole. Pokračovat v udržování tradic a zároveň plnit kompetence k učení, k řešení problémů. Také kompetence komunikativní, sociální a personální, rovněž činnostní občanské. Těmito kompetencemi umožnit nenásilnou formou připravovat děti ke vstupu do ZŠ.

Metodická část nabízí jasnou představu, kam má učitel směřovat a oč usilovat. Tvořivá učitelka či učitel nemá problém rozšířit metodiku tradic o práci v mimoškolních aktivitách, popřípadě přizpůsobit metodiku tradic primárnímu stupni vzdělávání.

Z dané práce jasně vyplývá, že tradicemi se můžeme mnohému nejen přiučit, ale je možné dosažitelným způsobem plnit edukaci dětí.

ÚVOD

Téma bakalářské práce bylo vybráno z toho důvodu, že o tradice a především valašské tradice je u dětí předškolního věku malý zájem. Důvod vidíme především v tom, že se jedná o velmi slabé zakomponování tradic do třídního vzdělávacího programu, přestože školní vzdělávací program seznamování s tradicemi doporučuje.

Předkládaná bakalářská práce si klade v teoretické části za cíl seznámit s tradicemi a valašskými tradicemi v průřezu roku. Máme zde možnost se seznámit s lidovou kulturou na Valašsku, nahlédnout na teorie vzniku tradic a význam našich národních tradic v životě prostého člověka. Záměrem práce je propojení teoretických poznatků z literárních pramenů církevního kalendáře a poznatků našich předních odborníků v oboru lidové kultury a lidových zvyků. Nahlédnutí, nakolik se tyto poznatky shodují a nakolik dochází k jemným odlišnostem v udržování tradic v určitých místech naší země.

Záměrem práce je propojení těchto teoretických poznatků z dostupných literárních pramenů s osobní praktickou zkušeností a to formou metodického zpracování vybraných tradic, použitelných při práci učitelky MŠ.

Tato bakalářská práce ve své metodické části předkládá cíl práce s odkazem na konkrétní metodické zpracování tradic. Dostupnou formou práce je svým způsobem možné propojit tradice a valašské tradice s edukační činností dětí předškolního věku a dětí s odloženou školní docházkou. Zároveň zde můžeme najít metodiku tolik potřebnou pro práci s tradicemi v předškolním zařízení. Cílem zpracované metodiky tradic a valašských tradic pro děti předškolního věku je získání specifických dovedností a kladného vztahu k tradicím. Metodika je zaměřená na seznámení a znovu objevení tradic, nalezení radosti z valašských tradic, stmelení kolektivu dětí při edukačních činnostech. Na získání základních vědomostí o tradicích na Valašku. Pochopení hlubokého vnitřního obsahu každé z tradic. Uchování kulturního dědictví naší země, tím, že s lidovou kulturou pracujeme, žijeme a předáváme ji předškolním dětem. Čím dříve, tím lepe, neboť dítě má možnost se s lidovou kulturou sžít. Cílem metodiky a metodické části bakalářské práce je rovněž nenásilné předávání tradic formou

prožitkového učení a tvoření paměťových map tradic. Kolegyně v mateřských školách se mohou inspirovat metodickým zpracováním tradic, které lze zařadit do třídního vzdělávacího programu a přitom dodržet požadavky na rámcový vzdělávací program pro mateřské školy. Zároveň jim toto zpracování nejen přináší návod, jak pracovat s tradicemi, ale také ponechává volnost výběru her psychomotorických, rytmicko – hudebních, napodobovacích, motivačních, námětových, konstruktivních, relaxačních, stimulačních, aktivačních, pohybových a jiných hravých činností určených danému věku. V tomto směru mají učitelé velkou výhodu, mají možnost z níže uvedených tradic čerpat náměty pro svou práci s tradicemi při vzdělávacích činnostech v daný den svátku tradic. Široká možnost edukační činnosti jim rovněž nabízí možnost vypracování tradic v projektech práce s dětmi.

S úctou k národu českému a valašským tradicím si dovoluje nenásilnou formou poukázat na potřebu uchování tradic v naší zemi a předávání zvyků dalším generacím. Pokud má naše země možnost čerpat z množství tradic nám po staletí předávaných je naší hrdostí je přijmout, poučit se z nich a předat je v historickém toku dál. Předkládaná bakalářská práce umožňuje nahlédnutí k podchycení vlivu nejčastěji udržovaných tradic a tradic valašských. Poukazuje na možnosti práce s tradicemi na významu tradic v sociálním a prosociálním chování, hodnotách a normách předávaných dětem předškolního věku a dětem s odloženou školní docházkou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 LIDOVÁ KULTURA NA VALAŠSKU

„Lidová kultura, je nevyčerpatelnou pokladnicí inspirace, uchovává to nejlepší, co naši předkové vytvořili. Nemůžeme s ní spojovat jen pohled na zajímavé, krásně zdobené hmotné předměty – kroje, nábytek, plastiky - , ale také stále platné normy, morální a etické. Každý národ ale i region má své zvyky, obyčeje a pověry, které pocházejí většinou z pradávných věků a mnohé se uchovaly doposud. Podobně je to i u národa českého a moravského. Mnohé ze zvyků sahají svým původem až do dávných dob pohanských, jiné vznikají teprve ve středověku a další jsou původem ještě mladší. Všechny jsou nám drahé, poněvadž představují kořeny naší kultury“ (Krba, 2008, s. 2). Dále se o lidové kultuře můžeme dovědět: „Paměti národa je jeho lidová kultura. Lidové tance, písně, slovesnost, zvyky a předměty jsou cenným dědictvím, které může být zdrojem poznání, radosti a tvořivé inspirace i pro současného člověka“ (Šottnerová, 2004, s. 5).

Vondruška (2005) rovněž ve své práci uvádí, že dochovaná lidová kultura je naším nevyčerpatelným národním pokladem, shromažďující jen to nejlepší, co generace vytvořily. Nesmíme s ní spojovat pohled na zajímavé, krásně zdobené a poeticky hmotné předměty – kroje, nábytek, plastiky a další, ale především stále platné normy etické, morální a národní. Bez znalostí těchto vzájemných souvislostí nemůžeme pochopit lidovou kulturu a v důsledcích toho ani českou a moravskou národní duši. – Kalendárium liturgických svátků ve vazbě na lidové tradice a obřady představuje základní rámeček veškerého života v minulosti. Vše co lidé konali, s čím se potkávali, oč usilovali, to vše se odehrávalo ve stále se opakujícím rámci církevního roku.

„V současné době se může zdát, že tradice, zejména pak lidové zvyky, rychle odchází ze scény běžného života. V jistém slova smyslu je to záležitost obecná, spojená s civilizací a Evropou. Přesto i v naší zemi, která leží přímo ve středu evropského kontinentu, zůstalo množství zděděných duchovních hodnot, které mnohdy ani nevnímáme, ale čas od času přirozeně vyplynou na povrch jinak utilitárního dění“

(Langhammerová, 2008, s. 6). Důležité je abychom si uvědomili, že obraz každého národa tvoří kultura a s ní spojené tradice, které se postupně přenášejí z jedné generace na generaci druhou. Generaci, která je novým nositelem tradic. *„Vytrácí-li se z podvědomí lidu kultura a tradice národa, z něhož pochází, národ jako takový pomalu zaniká. Příslušnost k národu by měla být věcí hrdosti každého z nás“* (Šottnerová, 2005, s. 5). Tradice, zvyky odpradávná lidem pomáhaly v jejich životě, aniž si to lidé uvědomovali. Tradice a byly v životě celé dané společnosti v každé době důležité. *„Tyto tradice s jasně danými pravidly upevňovaly normy skupinového soužití v té které společnosti a době, a usnadňovaly člověku orientaci v životě, společnosti, ve světě“* (Fohlerová, 2012, s. 34).

Zajímavý je pohled do minulosti a následné přenesení tradic a valašských tradic do současnosti: *„S barokem a rekatolizací našich zemí přichází nové pojetí zbožnosti, s okázalejšími církevními obřady a dohledem nad dodržováním „pravé“ víry katolické církve i svátků. Duchovní život lidí se přizpůsobil novým poměrům, ale ani přes zákazy a sankce se z něj staré zvyky, mnohdy dosahující do křesťanských podob, nevytrátily. V 19. století začaly do lidových tradic vstupovat prvky měšťanské kultury a národního cítění. Z českého národního obrození vzešel i zájem vědců a literátů o hmotnou, slovesnou a duchovní kulturu českého lidu, o její vznik, vývoj, funkčnost a krajové varianty projevu. Dvacáté století přineslo do tradičního venkovského společenství zásadní změny, ve zprůmyslněném a ztechnizovaném životě se začaly lidové tradice rozplývat, případně měnit svůj význam a formu. Nicméně s jejich četnými pozůstatky se setkáváme i na počátku třetího tisíciletí. Některé z nich nevnímáme a míjíme je, některým tu a tam přihlížíme jako diváci, některé však necháváme do našeho života vstoupit a také třeba jsme – byť i nevědomky – nositeli jejich ohlasů a nových podob“* (Motlová, 2010, s. 7).

Domníváme se, že je zapotřebí lidovou kulturu a lidové tradice uchovat, budoucí generace se z nich snad mohou poučit. Tradice nás vždy vedly k radosti, dávaly nám morální hodnoty, které podporovaly lidskost, lásku člověka k člověku, pokoru. Lidová kultura dokázala na Valašsku i v jiných regionech přirozeným způsobem sbližovat a spojovat lidi. Probouzela v nás národní cítění a hrdost. Dokázala učit lásce k přírodě, národu a zemi.

1.1 Vznik lidových tradic

Pokud se podíváme v historii času na tradice a zejména valašské tradice, zřejmě zjistíme, že prvopočátek a vznik tradic je někde daleko v minulosti. Těžko dokážeme určit přesné datum první vzniklé, jen slovně předávané, valašské tradice. První datum svým způsobem není ani podstatné, podstatné je, že se zajímáme o historii tradic a nedovolíme ji zavát prachem minulosti.

V hluboké minulosti lidé nevlastnili kalendáře, řídili se přirozeným tokem přírody - kalendářem přírody. Většina tradic tak získala své místo v přírodním koloběhu. Vzhledem k tomu, že se tradice opakovaly v minulosti s jistou pravidelností, dokázaly vcelku dobře nahradit lidem kalendář. Tradice tak získaly způsobem naprosto nenásilným a sobě vlastním časové místo v přírodním koloběhu. Jednotlivci se také od pradávna zajímali o Slunce, Měsíc, hvězdy. „*K nim se vždy obracely oči astronomů, astrologů, mágů a kněží, matematiků, posléze vědců vybavených dalekohledy, teleskopy, ale i nás běžných lidí, kteří si každoročně s údivem a respektem uvědomují měnící se dráhu Slunce na obloze*“ (Langhamerová, 2004, s. 6). Zamyslíme-li se nad minulostí, zjistíme, že naši předkové po dlouhá léta sledovali proměny v přírodě v souvislosti se změnami, které se dějí v ročním období. Je zřejmé, že tímto způsobem došlo k mnohým pohanským zvykům. Pronikáním křesťanství mnohé tradice zanikly, jiné se pozměnily. „*Pohanské náboženství bylo v lidech zakořeněno tak silně, že nebylo možné je rychle a beze zbytku vymýtit. Církev proto ve svém boji proti „tmářství“ zvolila jiný postup. Dala ve svém kalendáři pevné místo světcům podle významných událostí jejich života (smrt, přenesení ostatků apod.), což vedlo k překrytí rozmeznic dnů starého pohanského kalendáře*“ (Krba, 2008, s. 4). Tak ve své podstatě došlo k tomu, že jak křesťanství, tak také pohanství se v tradicích, svátcích a obřadech prolulo. Promíchalo se natolik, že pokud bychom se nad touto skutečností měli zamyslet, museli bychom dojít k poznání, že dnes již velmi těžce bychom byli schopni rozlišit pohanské zvyky a tradice od církevních. Postupem času si lidé vytvořili juliánský kalendář, který jim určoval nejen dny sváteční, ale také dny všední. „*V průběhu historie se užívalo řady převzatých kalendářů, přesnějších i méně přesných. Jeden z nejlépe propracovaných byl již citovaný římský kalendář juliánský, zavedený v roce 46 před Kristem římským císařem*

Gaiem Juliem Caesarem. V jistých modifikacích platil jako kalendář střeoevropských národů i u nás. V průběhu staletí se však v něm nashromáždily časové chyby, takže se od reálné astronomické skutečnosti citelně odchyloval“ (Langhammerová, 2004, s. 238). Vzhledem k tomu, že tento kalendář se zdál být nepřesným, bylo nutno nepřesnosti vyřešit. „K radikální úpravě došlo až v roce 1582 za působení papeže Gregoria XIII., v české transkripci Řehoře XIII. Ten vyhlásil na podkladě dlouhodobých příprav nový kalendář, zvaný dosud podle něj gregoriánský. V opravách šlo především o to, aby se číselně vyjádřené datum krylo se skutečnými body oběhu Slunce, slunovraty. Před Řehořovou kodifikací se již vzdalovaly o 10 dní. Nový, tj. lehce časově posunutém kalendáři, byl jmenovaný rok opět zasazen do skutečné doby slunovratu“ (Langhammerová, 2004, s. 239).

Svůj podíl na vzniku tradic jistě mělo i migrující obyvatelstvo, které si sebou přinášelo své vlastní tradice do země, do které přišlo. Lidé si potřebovali sebou přinést kus své kultury uchované právě v tradicích. Pak bylo jistě důležité, zda stará tradice vydrží, nebo bude nucena se svým způsobem přetransformovat. Podobně jako v současnosti může dojít k vytvoření novodobých tradic, zároveň nadále dodržujeme tradice po staletí prověřené. Tak zřejmě probíhala proměna tradic v minulosti. „Mnohé se zvyků sahají svým způsobem až do dávných dob pohanských, jiné vznikly teprve ve středověku a další jsou původem ještě mladší. Všechny jsou nám drahé, poněvadž představují kořeny naší kultury. Vracíme se k nim a stále je oživujeme“ (Krba, 2008, s. 2). Historický vývoj naší země ovlivnil tradice a ty pomocí lidí vytrvaly. Lidové tradice a lidová kultura na Valašsku se snaží po celá tisíciletí vést člověka k zamyšlení. Proč tyto tak magické dny v životě člověka se předávají z generace na generaci? Vedou se o nich písemné záznamy a prostého člověka těší na duši i dnes. Člověk se k nim vrací a těší se na jejich koloběh přírodního roku a opakování si věčné otázky. „*Kdo jsme byli, kdo jsme a kam kráčíme.*“ (Krba, 2008, s. 3) „*Ano, každý národ si v sobě po staletí nese něco, co je pro něho charakteristické. Každý národ je ovlivněn zeměpisnou polohou krajiny, v níž žije. Od chvíle vzniku ho provázejí jeho historie, ve které se po staletí odrážejí vzájemné vztahy, vztahy k jiným národům a celkový pohled na svět. Tvář každého národa však tvoří jeho kultura a tradice, které během jeho existence vznikají a přenášejí se z generace na generaci.*“ (Šottnerová, 2005, s. 5) V následující podkapitole se podíváme na význam tradic.

1.2 Význam tradic

Od pradávna byli lidé tvory společenskými a měli proto zapotřebí se sdružovat. Člověku samotnému bylo v každé historické době těžko. „*Lidé hledají rozličné prostředky, způsoby motivace, důvody, které by je mohly spojovat a přibližovat. Jednou z takových možností jsou staré zvyky a obřady. Měly, a v mnoha případech i v dnešní době mají důležitou funkci – shromažďují i stmelují rodinu i širší společenství*“ (Šottnerová, 2005, s. 5). Lidé si potřebovali vytvářet skupiny, různá společenství, získávat sociální zkušenosti. Ve skupinách dokázali lidé mnohdy nalézt svou identitu. Utvářeli určitý druh soužití v komunitě, který pro ně měl z hlediska psychologického jistě velký přínos. Tradice pomáhaly a pomáhají překonávat pocity osamění, sblížíjí lidi a také sjednocují. Tradice napomáhají vcítit se do emocí jiných lidí a také zvládat vlastní emoce. Tradice naplňují nejsilnější lidskou potřebu a to potřebu zapojení se do vztahu s ostatními lidmi. Tradice pomáhají v lidech nalézt solidaritu. Snaží se utužovat dobře fungující rodiny. Dávají rodině rozměr společně sdílené radosti a lidské vřelosti. Rozvíjí přátelské vztahy se sousedy a v širším kontextu také s celou středoevropskou kulturou.

Domníváme se, že při tradičních rituálech se lidé dokážou naladit na stejnou vlnu spojení, prožívání, ale také vzájemné pomoci. Tradice nám také napomáhají k sociálnímu styku. „*Sociální styk je vnímání a chápání člověka člověkem, napodobování, sugestivní ovlivňování. Je to psychologický proces, při kterém se bezprostředně uplatňuje aspoň jednostranný vliv mezi nejméně dvěma osobami. V sociálním styku se odevzdávají mezi jednotlivci informace, je to druh lidské činnosti a společenských vztahů. Sociální styk umožňuje jednotlivci osvojení skutečného lidství*“ (Čech, 2008, s. 55). Můžeme říci, že pomocí společenského styku při tradicích lidé dokážou uvolnit napětí z rychlého toku života. Zejména děti se mohou vyhnout nevhodným situacím v nežádoucích skupinách lidí. Čas dětí je vyplněn plnohodnotným způsobem, například tradicí pojatou jako hra. „*Hra je cesta k pochopení lidského konání, formou životní praxe a zdravé existence dítěte „samotného“*“ (Oprávilová, 1988, s. 11). Tradice pomáhají v dětech udržet rovnováhu. Tradice dokážou rozvíjet v dětech tu obyčejnou a přitom vzácnou schopnost empatie člověka. V dětech potom nacházíme

nejen lásku, ale i lidskost. A tam, kde nacházíme lidskost, lásku, úctu k lidem, není místo pro zlo. Tím, že děti, které žijí tradicemi, právě jen pro tradice samotné, nečekají žádné věcné dary, žádná ocenění, ani morální ohodnocení. Vše vykonávají jen pro potěšení lidí kolem sebe, můžeme říci, že tyto děti žijí prosociálním chováním. Od prosociálního chování se odvíjí konání dobra, vzájemné mezilidské podpory, vzájemné spolupráce. Děti tak mohou své prosociální chování rozvíjet, rozpoznávat nevhodné chování, lhostejnost. Učí se uzavírat kompromisy, respektovat druhé, napodobovat modely prosociálního chování a mezilidských vztahů. Děti se také učí úcty člověka k člověku, přemýšlení, hledání. Děti se pomocí tradic učí také sociálním normám. Tradice mají požadavky na způsob chování dětí při tradičních zvycích. Pomáhají naplňovat také cíle a očekávání při tradičních rituálech. Děti se rovněž učí sociálním hodnotám, tomu co je dobré, špatné, žádoucí. Pomocí tradic děti získávají pocity jistoty, zároveň i pocity bezpečí. Tradice také naplňují děti určitým řádem. Učí je daným pravidlům a hodnotám života. Tam kde jsou dětem ve výchově předkládány hodnoty a děti v hodnotách života žijí, nemají čas na drogy, násilí, zločinnost. Pouze v takové výchově se může dařit lásce, snášenlivosti a také odpuštění. *„Nelze tedy výchovu dítěte oddělit od celkového morálního stavu společnosti v dané době. A tak všechny veřejně pronášené lichotky na adresu dnešní mládeže i všechny výtky a odsudky jinými slovy „odměny a tresty“, mohou mít výchovný význam jedině tehdy, jestliže společnost jako taková ukazuje těmto mladým lidem svým příkladem správnou cestu k následování – jestliže jsou v ní živé ty hodnoty, které by ráda své mládeži vštípila“* (Matějček, 1994, s. 102).

Také můžeme říci, že tradice vedou děti ke skromnosti. *„Skromný člověk nejen ví, že „nikdo není dokonalý“, ale podle toho i žije. Skromnost se stává jeho identitou (poznávacím znakem jeho osobnosti). Není divu, že pak nemá v životě tolik příležitostí k hněvu, vzteku a zlosti“* (Křivohlavý, 2004, s. 40). Domníváme se, že pomocí dodržování tradic se děti učí také pokoře. *„Skromnost a pokora se projevují v mezilidském styku, např. ochotou naslouchat – v protikladu k charakteristickým projevům lidí pyšných a namyšlených „neustále vést slovo“ (mluvit, poučovat, nařizovat apod.). Pokorný člověk snadněji uzná, že udělal chybu (uzná, že chybovat je lidské, a sám se považuje za člověka). Proto má takový člověk méně příležitostí k tomu, aby se zlobil. Lépe též přijímá kritiku a nesouhlas druhého s vlastním názorem. Netaktní*

chování druhých lidí se ho tak moc nedotkne. Není „citlivka“. K druhým lidem je laskavější a tím otupuje ostří jejich útoku adresovaných jeho osobě. Rozdíl mezi pýchou a pokorou je možno vidět v protikladu: Pýcha se ptá, co jí kdo dá (např. kdo dané osobě vyjádří obdiv), skromnost a pokora naopak sama dává (např. dovede vyjádřit úctu k druhému člověku)“ (Křivohlavý, 2004, s. 41). Tradice a dodržování tradic učí děti také odpouštět. Pokud se zamyslíme, zjistíme, že tradice naše děti s největší pravděpodobností svým způsobem ovlivňují a zároveň také mění. „Jedním z důležitých poznatků psychologického bádání v poslední době je zjištění, že to, co děláme, nás mění. Naše aktivita, naše myšlenky, emoce, vůle i snaha mají vliv na nás, na naši osobnost“ (Křivohlavý, 2004, s. 102). Tradice také ovlivňují citový život dítěte. Děti si pomocí tradic uvědomují, jak je důležité sdílet lásku v mezilidských vztazích. „Jeden druhého musí mít rád, aby si mohli pomáhat, aby si mohli dělat radost, ale aby je také mrzelo, když by snad jeden druhému ublížil. A že to neplatí jen o rodičích a dětech, ale o všech vychovatelích a konec konců o všech lidech, to nemusím asi příliš rozvádět“ (Matějček, 1994, s. 106). Tradice děti také učí, co v životě má opravdový smysl. „Není důležité mít hodně peněz, ale je důležité mít kolem sebe lidi, kteří nás mají rádi, těmto lidem pomáhat, protože oni pomáhají nám“ (Sloupová, 2011, s. 97). Tradice učí děti naslouchání. Domníváme se, že není vhodné dětmi přezírání staletých zvyklostí. Naopak vhodným způsobem můžeme děti k tradicím přivést „Stěžujeme si, jak je dnešní mládež citově prázdná. Nenaucí se cítit a citově prožívat, když jí to neukážeme a neumožníme“ (Šottnerová, 2004, s. 5).

Současná generace valašských dětí má příležitost být nositeli staletých tradic, s láskou a úctou k národu a jeho lidem ji předávat dál. Je velmi důležité zasadit semínko dodržování tradic co nejdříve. Pokud možno již v předškolním období. Pokud děti v mateřské škole hrou a edukační činností přistupují k tradicím, učí se je vnímat a také prožívat, pracovat s nimi, ukládat je ve své mysli a tvořit paměťové mapy. Potom děti k tradicím získají vztah, právě v předškolním období. Hrdost a touha pro valašské tradice může být předána do budoucna. Je na nás učitelích, abychom byli schopni dětem ukázat nejznámější tradice a v oblasti na Valašsku i valašské tradice. Právě my učitelé jsme mnohdy těmi, kteří jako první předávají tradice dětem a děti se tak dovídají o kráse naší kultury. Proto se v koloběhu roku snažíme seznamovat děti a nejednou i jejich rodiče s nejznámějšími lidovými tradicemi.

2 NEJZNÁMĚJŠÍ VALAŠSKÉ TRADICE

Pokud se podíváme na nejznámější lidové tradice, zjistíme, že mezi ně patří mnoho staletými přečkaných a dochovaných a věříme, že i nepřekrytých tradic. Jednou z nich je i tradice svatého Martina.

Předadventní tradice začínají svátkem svatého Martina. Přijíždí 11. listopadu „na bílém koni“. *„Narodil se v Panonii (území dnešního Maďarska) kolem roku 316, ale většinu života prožil ve Francii, tehdejší Galii. V legendách se vypravuje, jak ho za jednoho chladného večera, když se vracel se skupinou vojáků do tábora, požádal na cestě žebrák o almužnu. Martin však u sebe neměl nic, čím by ho obdaroval. A tak rozťal mečem svůj vojenský plášť a polovinu dal zkrhlému ubožákovi, aby se trochu zahřál. V noci se pak Martinovi ve snu zjevil Kristus zahalený do poloviny vojenského pláště. Pro Martina to byl zážitek natolik silný, že opustil vojenskou službu, přijal křest a začal žít v ústraní ve skromnosti a pokoře. Usadil se u města Poitiers, kde založil klášter, zřejmě nejstarší v západní Evropě. Je doloženo, že v roce 371 byl zvolen biskupem v Tours, proto bývá nazýván Martinem z Tours. Zemřel roku 397. Úcta ke světcům se rozšířila z Francie po celé Evropě a je mu zasvěcena řada kostelů“* (Motlová, 2010, s. 214). Po smrti byl prohlášen za svatého. Tato legenda byla velmi silná, a proto se rychle šířila. *„Úcta ke světcům se rozšířila z Francie po celé Evropě a je mu zasvěcena řada kostelů K datu jeho svátku vznikla řada zvyků a pranostik.“* (Motlová, 2010, s. 214) *„Svatého Martina si vybrali za svého patrona vojáci, hlavně ti co jezdí na koních, dragouni a husaři. Proto je ochráncem koní“* (Motlová, 2010, s. 214). Podle Šottnerové (2005) je svatý Martin i ochráncem husí.

Svatý Martin je rovněž považován za ochránce kovářů, řemeslníků, domácích zvířat a žebráků. Podle Krčeka (2011) lidé jedí na svatého Martina husy proto, že Martina při kázání rušily a tak si odpykávají trest na pekáči. Nebo také proto, že Martin byl tak velmi skromný, že se před volbou biskupa raději skrýval v huseníku, ale husy ho svým štěbetáním prozradily. *„Jiní by chtěli rádi vyložit, docela ovšem mylně, že obyčej je památkou mistra Jana Husa, jehož považují za předchůdce Martina Luthera“* (Zíbrt, 2006, s. 426). Od té doby si lidé v mnoha domácnostech pečou tzv. svatomartinské

husy. „*Pečená martinská husa je u nás starou tradicí, doložená je už v 15. století*“ (Motlová, 2010, s. 215). „*Od nepaměti se na svatého Martina mohlo nalévat nové víno z podzimní sklizně*“ (Krček, 2011, s. 9).

Podle autora Štiky (1980) se na Valašsku v Horní Lidči a ve Valašské Polance slavivaly martinské hody. Hlavním hodovým jídlem byla husa, vždy však pouze vařená. V chudé pulčinské rodině se spokojili i s vařeným králíkem. V těchto chudých rodinách však potom nemohli věštit. „*Dokonce bylo v tom rozdělování kus pověry, pohůnek dostal stehno, aby po celý rok dobře běhal, děvče křídlo, aby byla čiperná k práci a tak podobně. Z husích kostí, především kobylinky, určovaly ráz nastávající zimy. Nahnědlá kost značila mírnou zimu na blátě, bílá kobyłka přinášela hojnost sněhu, namodralá hrozila holomrazy*“ (Skopová, 2007, s. 79).

Podle Štiky (1980) se na Valašsku na svatého Martina pekly buchtý a vdolečky plněné mákem, tvarohem nebo mrkví, tuřínem, pokud nebyla bída. Pak se místo tvarohu koláče potíraly brambory obarvenými zázvorem nebo šafránem, poprášené otrubami. Podle Motlové (2010) se peklo svatomartinské pečivo v podobě podkovy či rohu. Plnily se mákem nebo povidly. V minulosti tradice byly přece jen v některých detailech odlišné. Na Valašsku se také říkalo, že za starých časů se pomocí světýlek rozsvícených právě ve dnech svatého Martina hledá cesta do města Betléma. Se svíčkou lidé chodili a hledali „cestu do Betléma“.

„*Ve středověku bývalo běžným zvykem chodit také o svatém Martinu na koledu. V té době se vůbec koledovalo často, koledování totiž bylo i jakousi formou žebroty. Však druhým významem slova „koledovat“ je „říkat si o něco“ a „žebrotit“* (Motlová, 2010, s. 218). Zajímavostí je, že dříve mohl koledovat každý. „*V 15. století byly martinské kolední obchůzky povoleny už jen dětem a ve městech žákům (studentům), husitským kněžím bylo koledování, mnohdy i dost rozpustilé, proti mysli*“ (Motlová, 2010, s. 218). Hlavním smyslem a významem legendy svatého Martina je: „*Časově se příběh váže k podzimnímu období, kdy v přírodě ubývá světla a současně i tepla. V dohledné době jsou však Vánoce – doba dobra, kdy se v lidských srdcích hromadí láska a štědrost (vnitřní světlo a teplo). To je symbolizováno v Martinově dobrém skutku*“ (Šottnerová, 2005, s. 22). Od svatého Martina již není daleko k dalšímu svátku a to svatě Kateřiny.

2.1 Tradice svaté Kateřiny

V této kouzelné době nezapomínáme ani na tradici svaté Kateřiny 25.11. „*Život svaté Kateřiny bývá zasazován do 3. století, historicky však doložený není a proto byla ze současného církevního kalendáře vyřazena. Přesto patří tradičně k nejznámějším světicím a také o ni byla sepsána řada legend*“ (Motlová, 2010, s. 220). Podle legendy pocházela svatá Kateřina z Egypta z města Alexandrie. „*Sličná alexandrijská křesťanka, která předstoupila před císaře Maximiána a vyzvala ho, aby se zřekl pohanství. Výmluvností dokázala obrátit na křesťanskou víru některé jeho rádce a služebníky. Byla uvězněna a mučena*“ (Vondruška, 2005, s. 76). Nakonec byla svatá Kateřina popravena. Dodnes je možno navštívit klášter svaté Kateřiny v horách poblíž Sinaje. Legenda vypráví: „*Rozzuřený císař nechal sv. Kateřinu roku 307 setnout mečem. - Ostatky mučednice přenesli podle legendy andělé na horu Sinaj. Ve skutečnosti je odnesli basiliánští mniši (lidmi přezdívaní „andělé“) do kláštera*“ (Vondruška, 2005, s. 76). Nejznámějším dílem v době Karla IV. byla legenda s názvem *Život svaté Kateřiny*. „*Tuto legendu a kult svaté Kateřiny podporoval sám císař Karel IV., který tuto světicí velice ctí. Věřil, že mu zachránila život a dopomohla k vítězství v bitvě u hradu San Felice v severní Itálii roku 1332 právě 25. listopadu. Na její počest nechal vystavět na Karlštejně kapli*“ (Krček, 2011, s. 15). Pro svou moudrost se svatá Kateřina stala patronkou univerzit a filozofů. Nesmíme opomenout, že sv. Kateřina je také patronkou ošetřovatelek a všech umírajících. O svaté Kateřině také píše: „*Svatá Kateřina patří mezi oblíbené světice. Protože byla vzdělaná, stala se patronkou učenců a vědců. Není divu, že je ochránkyní mnohých univerzit (např. Sorbony v Paříži, Karlovy univerzity v Praze)*“ (Šottnerová, 2005, s. 42). Za ochránkyni si ji vybrali také mnozí řemeslníci. Podle autorky Motlové (2010) řemeslníci pracující s předměty připomínajícími její mučení: koláři, mlynáři, brusiči, vozkové, ale i chirurgové. „*Na počest svaté Kateřiny bylo zvykem o jejím svátku nepracovat s ničím co má kola. A tak stály vozy, netočila se kola, přadleny nepředly na kolovratu*“ (Motlová, 2010, s. 221). Na Valašsku si v den sv. Kateřiny připomínal prostý lid tradičně tím, že lidé jedli česnek. Tato tradice se dodnes dodržuje, zejména v okolí Pulčína. Česnek je v očích valašského člověka stejně mocný a silný, jako byla Kateřina.

3 ADVENT

„Advent“ je pojmenování odvozené z latinského slova adventus, což znamená příchod. S adventem přichází očekávání velkého křesťanského svátku – narození Ježíše Krista, narození Páně. Advent začíná vždy v neděli, která je nejbližší k svátku sv. Ondřeje. Bývá to mezi 27. listopadem a 3. prosincem, a proto trvá různý počet dnů, 22 až 28, vždy však obsahuje čtyři neděle a každá má svůj církevní význam. První zprávy o slavení adventu pocházejí z druhé poloviny 4. století z území Galie (Francie a Španělska)“ (Motlová, 2010, s. 232).

Se zimním obdobím nastává doba klidu. *„Advent přináší spočinutí ducha. Jakési utlumení životních pochodů a přesun energií do sféry myšlení, duchovního povznesení“* (Langhammerová, 2004, s. 233). Do našich krajín se advent dostává poněkud později. *„V církevním světě byl ustanoven v 8. století, původně v časovém období delším. Avšak jak jsme již uvedli, České země přijaly křesťanství poměrně pozdě a teprve v raném středověku, na počátku druhého tisíciletí se advent zasadil pevně do českého výročního kalendáře – jako klín ticha do předešlého času „pohanského blaha“ v pohanském slova smyslu“* (Langhammerová, 2004, s. 233). Motlová (2010) píše, že ve 12. století církev dobu adventní sjednotila. Pro věřící se stal advent dobou odříkání, pokání a půstu, ale také očekáváním narození syna božího. *„Na Rožnovsku se věřilo, že kdo o adventu svačí, tomu stromy nebudou rodit“* (Krba, 2008, s. 5). Předvánoční a vánoční tradice dokázaly lidi s láskou spojit. *„K předvánoční poesii patřila zvláště na vesnicích návštěva rorátů, mši s liturgickými zpěvy, které se sloužily před rozedněním. Venku byla „tma jak v pytli“ a lidé zachumláni do teplých šatů kráčeli s rozžhavenými lucernami často v ostrém větru a chumelenici do kostela, jehož okna ukazovala věřícím směr cesty“* (Krba, 2008, s. 3). Od valašských malebných vesniček se nesla hudba, která povznášela práci a událostmi zmožené valašské obyvatelstvo. Pokud na svých toulkách Valašským navštívíme některé malé kostely v zapadlé vesnici, které mají ještě původní lavice, najdeme na lavici vypálený důlek od svíčky, která zde kdysi dávno dohořivala. Ti nejchudší obyvatelé Valašska chodili do kostela na roráty se svíčkou. *„Věřící lid se v tomto čase připravoval a očekával příchod (narození) Spasitele (jinak též Mesiáše, Krista). Křesťané se na jeho příchod připravovali hlubokým zbožným rozjímáním*

v kostelech a dodržováním půstu, tzn. střídmostí v jídle, pití a zábavách. Každý den ráno se sloužily mše, na nichž se zpívaly úvodní písně nazývané „roráty“ (z latinského *Rorate coeli.....*, česky „Rosu dejte nebesa...“)“ (Šottnerová, 2005, s. 6). V kostele ještě v dnešní době můžeme slyšet zpívat před mší o adventu „Rorate coeli de super“. Dnes platí, že advent je otázkou osobního názoru.

„Hlavním symbolem adventu je adventní věnec. „Adventní věnec je kruh spletený z vavřínových nebo jedlových větvíček, protože tyto stromy představují život a naději. Do věnce jsou umístěny čtyři svíce, přičemž o každé ze čtyř adventních nedělí je zapálena jedna z nich“ (Tinková, 2010, s. 74). Ve valašských krajích se symbol adventního věnce udržuje u poslední generace každoročně. Na Valašsku, je spletený ze smrkového nebo jedlového chvojí. V některých oblastech bývá spletený z tuje nebo krušpánku. Zajímavostí je, že dříve byly vesnice na Valašsku, kde adventní věnec byl vyřezávaný ze dřeva. „Tento krásný symbol má svou doloženou historii v počátku 19. století v německém Hamburku. Posléze zdomácněl v německých zemích a ve 20. století byl přijat obecněji“ (Langhammerová, 2008, s. 98).

Zajímavé je zjištění, že i adventní věnec prošel určitým vývojem. „Pochází od hamburského duchovního Johanna Wicherna, který si v roce 1860 pověsil doma ke stropu mohutný věnec ze smrkových větví a do něho posadil dvacet čtyři svíce, pro každý adventní den jednu. Během času se tento zvyk změnil jen tolik, že do věnce jsou umístěny jen čtyři svíce, po jedné na každou adventní neděli, kdy se každou neděli zapaluje o svíce víc“ (Vita, 1966, s. 2). V současné době se barva svíce i mašlí dává na věnec různá. Avšak v historii se používaly barvy, které byly již předem dané. „Podle křesťanských zvyklostí mají být na věnci tři fialové svíce a jedna růžová, která se rozsvěcuje o třetí adventní neděli. Tato neděle zasvěcená Panně Marii a blížícímu se narození jejího dítěte, není tak stroze postní, přináší radost, a je proto symbolizována růžovou barvou. V lidovém prostředí se na adventní věnec dávají dvě bílé a dvě červené svíčky, někdy pouze červené“ (Skopalová, 2007, s. 36). V kostele však ještě v dnes převládá fialová, barva považována mnoho let za barvu kající, barvu pokory, očisty, barvu duchovní.

„Živé adventní věnce symbolizovaly věřícím věčný život, který jim přislíbil Ježíš Kristus. Kruh vyjadřoval jednotu Boha a lidí, plamen svíček připomínal Krista – světlo ozařující každého člověka“ (Zindelová, 2010, s. 16).

3.1 Tradice svatého Ondřeje

30. 11. se dodržuje tradice svatého Ondřeje. „*Ondřej je z hlediska dnešního kalendáře dnem celkem bezvýznamným, ale v lidové tradici velmi důležitý*“ (Langhammerová, 2004, s. 243). Postava sv. Ondřeje je pro církve důležitá, stejně tak i pro valašský lid.

„*Narodil se v Palestýně u Genezaretského jezera, kde se svým bratrem Šimonem provozovali rybářství. Zprvu byl jeho učitelem Jan Křtitel*“ (Šottnerová, D. 2009, s. 108). Postav svatého Ondřeje je v katolické církvi velmi uznávaná. „*Byl Kristovým apoštolem, bratrem svatého Petra a v počátku křesťanství jeho zaníceným šířitelem. Byl misionářem se zázračnými schopnostmi léčení. Na svou oddanost principům víry doplatil životem. Podobně jako Pan Ježíš byl ukřižován. Jeho svátek je také zasazen do důležitého období, kdy se v křesťanském světě začíná církevní, čili liturgický rok*“ (Šottnerová, 2009, s. 243). Podle Vondrušky (2005) se sv. Ondřej odebral do Řecka. V Patrsu ho odsoudily roku 70 k smrti, přivázali provazy na kříž. Podle M. Motlové (2010) byl sv. Ondřej ukřižován na kříži ve tvaru X, a tak se takovému kříži začalo říkat ondřejský. Svatý Ondřej bývá zpodobňován jako starý vousatý muž s ondřejským křížem. Pro valašský lid je však svatý Ondřej ochráncem před působením zlých mocností, patronem zamilovaných, zejména nevěst. Ale také patronem rybářů a sedláků. Ve valašských krajích býval 30. listopad zasvěcen věštbám. Kde se která dívka provdá a koho si vezme, věštilo se z hrníčků, slaměnek a také slupek. Zejména v okolí Karlovic a Nového Hrozenkova děvčata věřila, že odkud se jim večer na sv. Ondřeje ozve pes, tím směrem se vdají. „*Roku 1762 se kritizoval zvyk, že několik dívek položilo na lopatu kousek chleba a či snědl pes první, ta se měla nejdříve vdát*“ (Vondruška, 2005, s. 77). Podle Vondrušky (2005) dívky klepaly na kurník. Pokud se ozval kohout, dívka se měla vdát, pokud slepice měla zůstat dívka zřejmě svobodnou. Věštily se také řemesla nastávajícího ženicha a to ze zvuků vody. O půlnoci mohla děvčata věstit obraz nastávajícího na hladině vody, ve studni, v zrcadle nebo také v komíně. „*O svátku svatého Ondřeje se také říká, že je vstupní branou k adventu*“ (Krček, 20011, s. 23). Od Svatého Ondřeje nás dělí pár dnů k svátku Svaté Barbory. Lidé tyto dny na Valašsku využívali k rozjímání, nebo práci na kolovratech, či draní peří.

3.2 Tradice svaté Barbory

Tradice svaté Barbory se dodržuje 4. 12. *„Narodila se počátkem 3. století v maloasijské Nikodemii v rodině bohatého kupce, zavilého nepřitele křesťanů. Aby dceru uchránil před světskými svody, nechal u svého domu vystavět luxusně zařízenou věž, v níž dceru uzavřel“* (Vondruška, 2005, s. 77). Nikodemií je současné Turecko. *„Do věže, která prý byla ze slonoviny, mohli vstoupit jen Barbořini učitelé. Před mládenci otec dceru uchránil, nikoli před křesťanskou vírou. Barbora potají přijala ve věži kněze a dala se pokřtít“* (Motlová, 2010, s. 239). Podle D. Šottnerové (2005) se otci Barbory nepodařilo dceru přesvědčit, aby se křesťanství zřekla. Vydal ji proto soudci a ten ji podrobil mučení. Cestou na popravu prý Barbora utrhla třešňovou větvíčku, která uprostřed zimy rozkvetla, dala tak pravděpodobně podnět k pověrám, které jsou praktikovány dodnes. *„Není náhodou, že chrám v Kutné Hoře, jeden z našich nejkrásnějších gotických kostelů, je zasvěcen sv. Barboře“* (Motlová, 2010, s. 239). Sv. Barbora se tak stala patronkou horníků, ale také stavebních dělníků, tesařů, hasičů, pokrývačů a říká se, že i dělostřelců.

Ve valašských tradicích se uchoval zvyk tzv. „barborek“ do současné doby. V den sv. Barbory si děvčata na Valašsku natrhala větvíčku třešně, jabloně či višně a čekala, zda větvíčka vykvete. Říkalo se, že pokud větvíčka vykvete, bylo děvče srdce čistého. Také se udržuje tradice vdavek. *„Zvyk praktikují svobodné dívky, které se chtějí dovědět, jestli se do roka vdají. Musí však větvíčku utrhnout po setmění a vlastními ústy a zalévat vodou z vlastních úst. Jestli přesně na Štědrý den rozkvetla, mohla se v příštím roce chystat svatba“* (Šottnerová, 2005, s. 57). S „barborkami“ se chodilo na obchůzky. Ženy a dívky s košíky nadělovaly dětem jablka, ořechy, sladkosti. *„V předvečer tohoto svátku chodily po domech „Barborky“ – ženy a děvčata zahalená do bílých prostěradel či šatů a se závojem nebo rouškou přes obličej. Převládala bílá barva symbolizující panenskou čistotu“* (Krba, 2008 s. 5). Někdy nosily Barbory na hlavě zapletený zelený nebo květinový věnec. *„Objevovaly se i v černém oblečení, někdy mívaly obličej potřeny moukou“* (Zindelová, 2010, s. 19). Barbora byla svým způsobem v minulosti vždy u prostého lidu oblíbená a také mystická. *„Vystupuje, jako duch nastávajícího adventu“* (Langhammerová, 2008, s. 94).

3.3 Tradice svatého Mikuláše

Svátek sv. Mikuláše spadá na 6. 11. „*Narodil se v lykijském městě v Pataře kolem roku 250 v rodině zbožných křesťanů, již jako mladík přijal nižší duchovní svěcení*“ (Vondruška, 2005, s. 78). Někdy se mu také říká, svatý Mikuláš z Myry. Podle Motlové (2010) se sv. Mikuláši také říkalo Mikuláš z Bari. Do tohoto italského města byly v 11. století převezeny jeho ostatky. „*Za panování císaře Diokleciána byli počátkem 4. století v celé římské říši pronásledováni křesťané. Také svatý Mikuláš byl na několik let uvězněn. Roku 313 povolil císař Konstantin křesťanství milánským ediktem, svatý Mikuláš byl propuštěn a mohl opět zastávat biskupský úřad. Účastnil se jednání Nicejského sněmu, pak snad vykonal ještě pouť do Říma, zemřel mezi léty 345 a 352. Svatý Mikuláš se záhy stal jedním z nejuctívanějších světců východní církve (na území východořímské říše, později Byzance)*“ (Vondruška, 2005, s. 78). Motlová (2010) píše, že sv. Mikuláš zemřel 6. prosince, možná roku 327, mohlo to však být také později. Zajímavostí je podle E. Tinkové (2010), že postavu sv. Mikuláše zachytil renesanční spisovatel Dante Alighieri v Božské komedii. „*Záhy uctívali sv. Mikuláše ve Francii, ve 12. století v Německu a ve 13. a 14. století v českých zemích*“ (Vondruška, 2005 s. 78). Život svatého Mikuláše byl příkladný. „*Pro jeho štědrost ho milovaly také děti. Vystupoval jako jejich ochránce před nemocemi a neštěstím. V předvečer jeho svátku se již mnoho generací těší na jeho štědré nadělování*“ (Šottnerová, 2005, s. 60). Mikuláš je rovněž ochráncem námořníků a rybářů.

Svátek sv. Mikuláše se spojoval s vírou v bohatství a nadílek pro děti. Sv. Mikuláše doprovázeli při nadílkách čerti a andělé. „*Na jihovýchodním pomezí Valašska, např. v obcích Lidečko, Horní Lideč, Nedašov, Valašská Polánka, Valašská Senice, Pulčín, Lačnov, Střelná je dodnes živá tradice mikulášských obchůzek. Mají zde v podstatě středoevropskou podobu. V průvodu chodí Mikuláš, nazývaný však nikoli jménem Mikuláš, ale pouze „Svatý“ (označení Svatý však není specifické jen pro Valašsko, případně pro Moravu)*“ (Křba, 2008, s. 6). Langhammerová (2008) uvádí, že na Valašsku, se mikulášský průvod drží starých rustikálních forem hlavně u masek čertů, vyřezávaných ze dřeva a kolorovaných. Oblečených do ovčích kožešin a také obalen do slámy.

3.4 Tradice svaté Lucie

Svátek svaté Lucie podle gregoriánského kalendáře spadá na 13. 12. *„Narodila se ve 3. století v sicilských Syrakusách v rodině zámožných křesťanů. Po otcově smrti její matka sjednala sňatek s bohatým pohanským mladíkem. Lucie sňatek odmítla a požádala matku, aby jí předala věno, které hodlala rozdat chudým“* (Vondruška, 2005, s. 80). Podle legendy křesťanskou dívku její nápadník udal u soudu jako křesťanku. Měla obětovat pohanským bohům, to však odmítla. *„Za víru dala život 13. prosince roku 304. Proto má na tento den svátek.“* (Motlová, 2010, s. 246) *„Již v nejstarších českých kancionálech z dob středověku je v kalendáriu 13. prosinec spojen se jménem Lucia, odvozeným od latinského „lux“ – světlo“* (Langhammerová, 2004, s. 267). *„Svatá Lucie je uctívána jako patronka švadlen a kočích, český lid ji v minulosti považoval za ochránkyni před čarodějnicemi. Na severovýchodní Moravě věřili, že právě na její svátek se shromažďují čarodějnice na Radhošti a konají své rejdy“* (Vondruška, 2005, s. 80). Podle Č. Zibrta (2006) na Valašsku žádná žena v den sv. Lucie neprede, zejména na Hrozenkově. Tento zvyk se však udržoval i v okolí Lačnova, Valašských Klobouk a Valašské Senici. *„Na Valašsku vynášely přadleny toho dne dokonce kolovraty ze světlice na půdu. Ženy a dívky převlečené za Lucky oděny v bílém, obličej pokryt moukou, v bílých šátcích a s husím křídlem v ruce kontrolovaly domácnost. Pokud zastihly některou hospodyni, že dere peří či prede len, vrhly se na ni, aby nedovolené dílo překazily. Peří rozfoukaly a odnesly kužel s předivem i kolovrat“* (Krba, 2008, s. 7). Podle Zindlerové (2010) jsou místa na zemi, kde chodí Lucie do domu, jako půvabná dívka, nese talířek s plápolajícím ohněm, symbolem světla a vymete každý kout, nic špatného nedělá, nestraší děti, je krásná a přívětivá.

Ve valašských vesnicích chodily Lucie ještě v minulém století, svátek sv. Lucie byl symbol čistoty, vymetání starého novým. V současnosti chodí děvčata spíše pro radost a šeptají: „Jdu, jdu, noci upiju“. Na Valašsku se říká, že chodí jen děvčata srdce čistého. *„Známé pořekadlo „Lucie noci upije“ musí být hodně staré, tejně jako sepjetí tohoto jména s někdejší šlunovratem a kultem světla“* (Langhammerová, 2004, s. 26). Od tohoto svátku „světla“ zůstává již jen deset dnů do Vánoc a ty se na Valašsku využívaly k pečlivé přípravě domácností.

4 VÁNOČNÍ ČAS

Štědrý den 24. prosince souvisel se svátkem po něm následujícím a to Božím hodem vánočním, dnem, kdy se zřejmě narodil Ježíšek. *„Liturgicky se Štědrý den označuje jako vigilie, tedy předvečer slavnosti. Byl dnem postu a přípravy, doprovázený, řadou lidových zvyků, od rozmanitých pověr až po poetické obyčeje, které zlidšťují lidskou podobu Vánoce“* (Vondruška, 2005, s. 81). Motlová (2010) uvádí, že poprvé slavili křesťané Kristovo narození 25. prosince roku 336 v Římě. V dobách minulých chodívali lidé na Štědrý den s koledou. *„V některých horských krajích, zvláště na Valašsku, chodívali s koledou pastýři, jinde koledoval ponocný. Pastýři i ponocný před vstupem do domu troubili na dlouhé rohy, zpívali rozličné koledy, mezi nimi proslulou „Neseme vám noviny, radujte se“.* Hospodyně je štědře obdarovala vánočkou, koláči, ovocem a někde penězi“ (Vondruška, 2005, s. 82). Zajímavostí je, že podle Krby (2008) dávali pastýři o Štědrém dnu hospodáři na Valašsku březové pruty, nebo větvičku tisu či smrku.

Kraj Valašska byl však zejména v minulosti velmi chudý kraj, a tak se obdarovávalo velmi skromně. Prostí obyvatelé Valašska i v době předvánoční a vánoční v minulosti často trpěli nedostatkem potravy. *„V Gáškově rukopisu z roku 1820 se dozvídáme, že rezného chleba a žitného pečiva neokusí zdejší chudobní obyvatelé snad nikdy, leda při svatebním veselí. Sušená kvačka sloužila jim na Štědrý večer za pochoutku“* (Gášek in Kacmír, 2009, s. 176). Přes všechnu nouzi a bídu lidé neklesali na duchu a radovali se. Staří obyvatelé Valašska ještě v 19. století, dle vyprávění obyvatel zejména v okolí Lačnova, chodili na Štědrý den k božím mukám. Nebo na nejbližší křižovatku cest a tam ve sněhu a mrazu několik minut v poklidu leželi a rozjímali. Také se někteří modlili, aby jejich cesty z vesnice a do vesnice byly po celý rok dobré a našli vždy cestu k návratu do rodné vesnice. Zajímavostí pro Štědrý den bylo v minulosti držení půstu, které je jiné než v současnosti. *„Půst platil i pro alkohol a kouření a dokonce i pro hlasitý hovor“* (Štika, 1980, s. 113). Půst platil na Valašsku po celý den a až s první hvězdou na obloze lidé zasedli společně k štědrovečernímu stolu. *„Položilo se na něj všechno, co se v hospodářství urodilo. Na Rožnovsku se*

v polovině minulého století na holý stůl nejdříve rozprostřel snopek ještě nevymláceného obilí a na něj se teprve rozložil bílý ubrus (stolůvka). Doprostřed stolu se položil vdolek, zdobený šipinkami (červené plody šípku), a kolem něho od každého zboží po hrsti – hrst obilí, hrst máku, hrachu, třeba i deset hromádek. Doprostřed stolu se též odkládala trocha od každého jídla“ (Štika, 1980, s. 113). V Novém Hrozenkově a jeho okolí se podávala hrachová nebo kyselá polévka a vařené křížaly. V okolí Dolní Bečvy, podle J. Štíky (1980) se pod vánoční stůl dal koš brambor, tuřín a řepa, na stole zůstaly hrstečky obilí a nejnověji i peněženka. Na Valašsku se vařila polévka „štědračka“ na Hutisku nesolená, v okolí Vizovic se vařila hřibová polévka a podávaly se oplatky. „Ve stejnou dobu se na Vsetínsku taktéž začínalo oplatky s medem, po nich přišla polévka štědračka, po polévce pěry nadívané povidly, nebo sušenými švestkami, dále krupice omaštěná máslem“ (Štika, 1980, s. 115). Rovněž Langhammerová (2008) píše, že na Valašsku se dlouho na Štědrý den v jídelničku držela pohanková kaše, jinde to byla kaše jahelná s ořechy a medem. Na Štědrý večer mělo být na stole vše, co se v hospodářství urodilo, aby po celý rok nic nechybělo. Vždy však jídla postní. Po večeři lidé podarovali ovocné stromy, aby dobře rodily. Do studny aby nevyschla a měla vždy dobrou vodu, se házely ořechové skořápky. Pro valašský kraj měla voda magickou moc. Sypalo se domácím zvířatům – slepicím, aby dobře nesly, krávám, aby hodně nadojily. Myším, aby jim nezničily úrodu, včelám, aby lidem daly hodně medu, ohni a větru, aby valašskému lidu sloužil a neničil stavení, pole a stodoly. Drobečky se zametaly se stolu na jednu hromádku a ta se vysypala do zahrady nebo na louku, aby květiny dobře kvetly. Lidé v blízkosti lesa obdarovávali i lišku, aby jim neškodila. Na pomezí Valašska a Slovenska se však udržoval jiný zvyk „Stůl zůstane, jak se prostřel na Štědrý den, pokryt po celé svátky, po každém jídle odrobinky se smetou na ubrus vedle chleba. Teprve na Štěpána po obědě se stolu se uklízí“ (Krba, 2008, s. 11). V částech Valašska, jako je Valašská Senice, stůl v místnosti stahovali řetězem. „Na Valašsku se stůl „zamkne“. Trnož stolu se obtočí řetězem, aby se vlkům zamkla huba, by nepožíraly ovce“ (Krba, 2008, s. 11). „Na Karlovicku ležel na stole při štědrovečerní večeři dožínkový věnec“ (Toufar, 2010, s. 39).

„Večeře měla své vážné pokračování i po nasycení vlastních stolovníků. Zvyky svatvečera byly chápány v širokém kontextu štědrosti vůči vlastním lidem, ale i celému okolí, statku, hospodářství, zvířatům, stromům, přírodě, prostoru nad námi s nebeskou

klenbou – všehomíru, jak krásně vystihuje staročeský pojem dohlednosti světa. Vlastní večeře byla jen startem k širšímu jídelnímu uctění“ (Langhammerová, 2008, s. 113).

„Na Valaších na Štědrý den po večeři přinese čeledín z lesa „šťastničku“, jedlovou větvíčku o třech vrškách, a strčí ji do hnoje“ (Zíbrt, 2006, s. 493). Podle Krby (2008) zde bychom viděli kořeny současného zvyku stavění stromku před okno do zahrady. Do místnosti si stromek lidé na Valašsku dávali do rohu místnosti, špičkou dolů, aby nezabral mnoho místa. Byl však zdoben velmi prostě, jablky a ořechy. „První zmínky o ozdobeném stromečku nacházíme až v německé „kronice brémské“ z roku 1570, podle níž se na stromek věšela jablka, ořechy, datle a papírové květy. Ovšem prvenství v použití vánočního stromečku si připisuje lotyšské město Riga, které své návštěvníky informuje nápisem v osmi jazycích, že právě zde byl roku 1550 ozdoben „první vánoční stromeček“ (Tinková, 2010, s. 76). Vánoční stromek zřejmě nebyl v minulosti symbolem žádného náboženství. Tak se stal symbolem, o němž můžeme říci, že je zřejmě symbol obecný. Avšak Zindelová (2010) uvádí, že Keltové ozdobenými stromky nebo větvemi uctívali boha Slunce. „Pro Jehličnaté stromy, je charakteristická věčně zelená barva, tedy symbol věčného života“ (Šottnerová, 2004, s. 10). Do našich krajů, však vánoční strom přišel pravděpodobně až z německých zemí. „V Porýní byl například znám již v 17. století jako tzv. zimní máj. Prostřednictvím měst se na přelomu 18. a 19. století začal šířit po Evropě. V Čechách je poprvé zaznamenán v roce 1812 v Praze“ (Langhammerová, 2004, s. 283). Podle Tinkové (2010) si vánočním stromkem zpestřil Vánoce ředitel Stavovského divadla v roce 1812. Trvalo však několik desítek let, než se vánoční stromek zabydlel i v těch nejchudších rodinách a z části v domácnostech nahradil betlém. „K betlému náleželo velké množství dílů, někdy i přes tisíc. Zahrnovaly vlastní jesličkové scény, tj. jeskyni, nebo přístřešek chléva se sv. rodinou, tj. Pannou Marií, sv. Josefem a Ježíškem v jesličkách, vzadu volek a oslík. Nad jesličkami visela hvězda kometa a připevněn je anděl „Gloria“, to je anděl nesoucí v rukou stuhu s citátem z bible Gloria in excelsis Deo – Sláva na výsost Bohu. U jesliček jsou shromážděni první svědkové Božího narození – pastýř s ovečkami“ (Langhammerová, 2004, s. 27). K vánočnímu stromku a betlému patřila i vánoční hudba. „Vedle chrámové muziky se vžilo i prosté koledování, zpívání vánočních písní lidových či zlidovělých jako doprovodná složka obchůzky po chalupách trávající celý vánoční čas“ (Langhammerová, 2008 s. 115).

4.1 Tradice Tří králů

Cyklus vánočních svátků končil tradicí Tří králů. Liturgické knihy označují již od 4. století tento den jako svátek Zjevení Páně. V evangeliu sv. Matouše čteme: *„Když se narodil Ježíš v judském Betlémě za dne krále Heroda, hle mudrci (mágové) od východu se objevili v Jezusalémě...vešli do domu: padli na zem, klaněli se mu a obětovali přinesené dary – zlato, kadidlo a myrhu“*. Nikde se v písmu neuvádí počet mudrců, natož jejich jména. Ve výkladu starořeckého prostředí kolísal jejich počet od dvou až po dvanáct. Teprve později se usadil na třech, počtu odvozeném pravděpodobně ze tří darů. K záměně mudrců za krále došlo ve středověku v souvislosti s rozšířením úcty k nim, poté co 1194 družina římského císaře přinesla z milánského kostela sv. Eusrogia do chrámu v Kolíně nad Rýnem ostatky, považované za ostatky sv. Tří Králů. První autor, který uvedl jejich jména byl Kancléř pařížské Sorbony Petr Comestor ve 12. století. Jména Kašpar, Melichar a Baltazar jsou známá ze zkratky C+M+B, psané spolu s datem svěcenou křídou na dveře. Podle některých badatelů však může být jejich původní význam jiný, zřejmě šlo o požehnání *„Christus mansionem Benedicat“*, česky *„Kristus ať požehná příbytek“*. Několik autorů jde v interpretaci ještě dál. Letopočet u písmen C + M + B znamená začátek roku, neboť v době zavedení juliánského kalendáře začínal rok 5. nebo 6. ledna a spojován byl se svátkem boha Aiona. Jde tedy o ohlas pohanského obřadu, který měl dům chránit před démony. Obchůzka duchovního doprovázeného ministranty, často i kostelníkem, učitelem a žáky, měla nejméně od třicetileté války stejnou podobu. S modlitbou a zpěvem dům vykuřovali kadidlem a vykropovali svěcenou vodou, na dveře či rám nad nimi se psala písmena K (C)+ M + B a datum“ (Křba, 2008, s. 16). Podle Kukala a Vondrušky (2010) značky „plus“ nejsou žádná plus, ale křížky. Proto se mají psát tři i za posledním jménem. Mimo koledování obyvatelé Valašska zapalovali v předvečer Tří králů svíce a věřili, že komu svíce první dohoří, ten do roka umře. *„Podle směru kouře se dalo také věstít, jestli po smrti půjde do nebe do pekla. Ráno pak mladá děvčata omývala své obličejy ve sněhu, aby měla bělostnou pleť. Kdo se tento den dokázal celý ponořit do studené vody, měl po celý příští rok pevné zdraví“* (Šottnerová, 2005, s. 16). Voda měla vždy mocné účinky nejen pro lidi na Valašsku.

5 MASOPUST

„České pojmenování „masopust“ je poněkud záludné a zavádějící. Na první dojem se zdá, že vzniklo jednoduše spojením slova „maso“ a „půst“. Tomu však neodpovídá jeho význam. Zatímco v jiných slovanských jazycích se náležitý výraz vsutku váže k půstu, ve smyslu upuštění od masa, což obsahuje i slovo karneval (z lat. carne = maso, vale = sbohem, v češtině znamená jeho význam pravý opak, označuje se období hodování, a veselí“ (Motlová, 2010, s. 311). V podstatě se rovněž jedná o svátek. „Třídenní svátek, který nemá ve své podstatě mnoho společného s liturgií, ale přece je plně podřízen běhu církevního kalendáře. Masopust se slavil ve dny předcházející Popeleční středě, jíž začínal 40denní půst, končící o Velikonocích. A protože se datum oslav Velikonoc měnilo, byl pohyblivým svátkem i masopust. Podle toho, kdy byly Velikonoce, mohla masopustní neděle připadnout na dny od 1. února až do 7. března, Popeleční středa se slavila od 4. února do 10. března.“ (Vondruška, 2005, s. 48) „V dobách dřívějších se říkávalo, že rok má pět období – jaro, léto, podzim, zimu a masopust“ (Skopová, 2007, s. 175).

Do pytle si dávaly koláče, chleba, klobásy, valašská slivovice a někdy také zrní. *„Poslední tři dny masopustu se na Valašsku nazývají končiny. Ve vesnicích kde „nedrželi právo“ (Valašsko) chodily v pondělí a úterý maškarní průvody po dědině za účelem vybírání sbírek. V osmdesátých letech 19. století se na Valašsku nejvíce chodilo s medvědem, kterého představoval pacholek obalený hrachovinou, vzadu s dlouhým slaměným ocasem a mezi nohama zvonkem. Když přišli do stavení, medvěd si zatančil s domácí dcerou dvakrát dokola „na konopě a na len“. Kde se netančilo, tam by se konopí a len neurodily. Hospodyně utrhla kus hrachoviny z medvěda husám do hnízda „aby dobře válaly.“ V každém domě dostala chasa po kuse slaniny, kterou napíchla na rožeň a pak zpeněžila a propila“ (Krba, 2008, s. 23). To vše jen, pokud byl dobrý rok s dostatkem úrody, bez bídy a válek.*

„Všechno má svůj konec. I masopustní veselí. Zábava utichla a lidé se rozcházelí. Ponejvíce domů, ale někde se ještě vypravili k potoku a všichni se v něm navzájem namáčeli“ (Toufar, 2004, s. 62). Magie vody se zde opět opakuje.

6 DOBA VELIKONOČNÍ

„Oslava jara, jako obnoveného života přírody tradovaná z dob předkřesťanských a křesťanský příběh o smrti a tajemném zmrtvýchvstání Ježíše Nazaretského. Křesťanství určilo duchovní charakter a rytmus oslav Velikonoc, ale starý kult země a pohanské jarní oslavy přenesly do velikonočních obřadů a zvyklostí smyslovost a magické prvky prosperity a ochrany. V paměti lidí byly uloženy tak hluboko, že ani po dlouhých staletích se je církvi nezdařilo vykořenit“ (Motlová, 2010, s. 23). Z jiných dostupných pramenů se dovídáme, že Velikonoce zřejmě navazovaly na židovský svátek „pesach“. „Velikonoce jako nejvýznamnější svátek křesťanské církve, spojený s památkou umučení a vzkříšení Ježíše Krista, ovlivnily řadu od nich odvozených pohyblivých svátků. Oslavy Velikonoc mají velice starou tradici, původem ještě z doby křesťanské. Navazovaly pravděpodobně na židovský svátek „pesach (odtud latinské označení pascha), jenž je památkou vysvobození Židů z egyptského zajetí. Pesach připadal na den prvního úplňku (podle židovského kalendáře 14. Nisan). Velikonoce jsou pozůstatkem roku řízeného současně sluncem (slunovrat) a měsícem (úplněk), který je pohyblivý, což působí rušivě v pravidelném běhu juliánského a gregoriánského kalendáře“ (Krba, 2008, s. 28).

Zajímavostí je také vypočítávání počátku Velikonoc. Podle Vondrušky (2005) spory o příslušné datum propukaly mezi Alexandrií a Římem. – Alexandrijský způsob výpočtu data velikonoc byl v 6. století přijat. Vycházel ze zásady slavit Velikonoce hned po jarní rovnodennosti (stanovené na 21. březen) v neděli po prvním jarním úplňku. Tato stanovená neděle může být od 22. března do 25. dubna. Přesné tabulky pro určování Velikonoc sestavil patriarcha Kyrill, doplněné byly římským opatem Dionýsiem Exiguem a anglosaským mnichem Bedou Venerabilis.

„Nejnověji se k výpočtu Velikonoc vyjádřil vatikánský všeobecný koncil v šedesátých letech minulého století. Velikonoce měly být slaveny vždy v určitou neděli v gregoriánském kalendáři. K výpočtu se používá poměrně složitý algoritmus, který se odvozuje z pravidelných měsíčních, týdenních i ročních cyklů. Ke shodě na pevném termínu svátků však nikdy nedošlo“ (Zindelová, 2011, s. 18).

6.1 Čas velikonočních postních nedělí

Předvelikonoční půst v rozsahu čtyřiceti dnů obsahuje šest nedělí, na Valašsku se jim říká postní neděle. Každá neděle v tomto období nese svůj magický název. *„Z hlediska lidové víry mají význam především obyčeje konané v postních nedělích“* (Vondruška, 2005, s. 52).

První neděle se nazývala Černá neděle. *„Černá: název postní neděle se odvozuje od oděvu, ženy na znamení postu vyměnily barevné části oděvu, hlavně šátky, za černé nebo tmavě modré. Také se jí říkalo Pučálka, to podle jídla z napučeného hrachu, které se v ten den jedlo“* (Motlová, 2010, s. 26).

Druhá neděle se jmenovalo Pražná neděle. *„V lidovém prostředí zvaná pražná podle postního jídla pražma. Pražma je staroslovanský pokrm, který se zhotovoval z nedozrálého obilí“* (Vondruška, 2005, s. 53).

Třetí neděle se říkalo Kýchavá neděle. Tato neděle je vždy spojena se zdravím. *„Na kýchání se pohlíželo nejen jako na blížící se nemoc, ale také jako na pročišťování těla. Na Kýchavou neděli se kýchalo na zdraví. Platila pověra, že kdo v ten den kýchl třikrát, byl pak po celý rok zdravý“* (Motlová, 2010, s. 27).

Čtvrtá neděle byly pojmenovaná, jako Družebná. O této čtvrté neděli píše M. Motlová (2010), že se mohla scházet mládež k malým zábavám, „družít se“ a pochutnat si na domácích koláčích, zvaných „družbancích“.

Neděle pátá, zvaná Smrtná. *„Neděle smrtelná či smrtná (někdy i černá) byla těsně před Velikonocemi, v kostelích se na oltářích zahalovaly kříže. Je to zřejmě tradice sahající až do starokřesťanských počátků života svaté církve“* (Vondruška, 2005, s. 53). V tuto neděli byl zvyk vynášení smrti nebo „smrtnice“, Morany, Mařeny, Mořeny. *„Původ tohoto zvyku je třeba hledat již v pohanských dobách, kdy byl nejspíše spojen s koncem zimy a počátkem jara. Že jde o zvyk starobylý, dokazují zákazy tehdy prý tradičního obyčeje pražskou synodou již z roku 1366 a znovu 1384“* (Křba, 2008, s. 27). Na Valašsku měla Morena v minulosti velikost lidské postavy. Po tomto obřadu se konala valašská hostina. *„Hospodyně pak za pomoci děvčat vystrojila skromnou*

hostinu, spočívající především v hrachové pučálce. Hrách se nejdříve celý den a noc mořil ve vodě, aby nabobtnal“ (Štika, 1980, s. 106). Vzácností bylo smažení hrachu na másle nebo také na slatině. Vynášení Moreny se na Valašsku zapíjelo pivem, později již slivovicí. Avšak ne vždy bylo na Valašsku povoleno chodit s Morenou. „Na Valaších chodí se jen tehdy s Mařenou, když ve smrtný týden nebo za celý půst (na Vsacku) v dědině nikdo neumřel“ (Zíbrt, 2006, s. 217). Morena se zhotovovala ze slámy připevněné na dřevěném kříži, oblečená do bílé košile a červené či zelené sukně. Obličej měla pomalovaný a tělo zdobené vyfouklými vajíčky. V okolí města Vsetína se Morena vhadzovala do řeky Bečvy, někdy se i zapalovala a pak vhadzovala do vody. Zpět se nesla kytice, které se říkalo „jedlička“. Naši předci používali vršky jehličnatého stromu. „V Jablůnce na Vsacku zdobívají stromek malovanými vejci a papírovými pentlemi, „značkami“ (Zíbrt, 2006, s. 217). „Jedličku“ pak zapíchli do hnoje. Pozdější generace nahradila vršky stromů větvičkami břízy či buxusu. „Tyto jedličky jsou však velmi půvabné výtvary, odpovídají mentalitě dnešních lidí, ale i ekologickým normám naší společnosti. Nelze dnes s lehkým srdcem, ve jménu jara, zbavit několik mladých vršků, a tím je prakticky zničit“ (Langhammerová, 2004, s. 59). Tento zvyk byl chození s „jedličkou“ byl hodně rozšířený také v okolí Horní Bečvy. Původní zvyk vynášení Moreny byl zřejmě protkán magií. Avšak v průběhu doby se z něj stala veselá tradice. Tradice spojená se symbolickým vítáním jara.

Šestá neděle Postní zvaná Květná nebo také Beránková. „Slaví se na počest Ježíšova vjezdu na oslátku do Jeruzaléma. Podle evangelií lidé vítali Ježíše palmovými ratolestmi, ve starověku vnímanými jako symbol vítězství a slávy. U nás se v ten den v kostelech svítí rašící větvičky jívny, lísky, břízy i jiných stromů“ (Motlová, 2010, s. 29). Kočičkám svčceným v kostele se prisuzovala až zázračná moc. Podle Šottnerové (2008) měly pomáhat proti pohromám, kouzlům, nemocem, vytíraly se jimi oči, aby nebolely a někde se jedna až tři kočičky také polykaly, aby nebolelo člověka v krku. „Na Květnou neděli hospodyně nikdy nepekly, protože by se „zapekl květ a v sadu by se neurodilo ovoce“. Na pečení jim totiž nezbývalo příliš mnoho času. Na Květnou neděli totiž chodívaly procesí a v nich žádná spořádaná hospodyně a příkladná křesťanka nesměly chybět“ (Toufar, 2001, s. 47). Květnou nedělí začínal pašijový týden, týden času postního.

6.2 Pašijový týden

„Název pašije je odvozen z latinského slova *passio*= utrpení“ (Langhammerová, 2004, s. 68). Jedná se o poslední týden před Velikonocemi. V tomto týdnu se ke dnům přidávala symbolicky přídavná jména a každý den měl pro lidi svůj význam. Význam, který se promítnul do života lidí jak v minulosti, tak v současnosti.

„Modré pondělí přišlo ke svému barevnému přívlastku zřejmě odvozením od cechovních zvyklostí „modrých“, tj. nepracovních pondělků“ (Motlová, 2010, s. 29). Na Valašsku se jedly hodně sušené švestky a modré pondělky probíhaly ve znamení čistoty domů. Také však duchovní očisty v podobě půstu. Nebo také žluté pondělí podle symbolu života a světla.

Šedivé úterý podle Tiché (2012) nedoprovázejí dle zatím dostupných pramenů na Valašsku žádné výraznější obřady. Někde se mu také říkalo žluté. „Žluté úterý symbolizovalo zlato, světlo, slunce. Žlutá je jásavá barva i barva zralosti. V křesťanském umění symbolizuje věčnost, ctnost, rozum, úctu, vznešenost, žárlivost, Boží světlo. Proč byla úterý přisouzena šedivá barva, není známo“ (Zindelová, 2011, s. 52).

Škaredá středa, nebo také Sazometná či Černá středa. „Lidé se údajně na sebe nesmějí „škaredit“, být nepřijemní, zlí, aby jim tento neblahý zvyk nezůstal na celý příští rok“ (Langhammerová, 2008, s. 26).

„Zelený čtvrtek byl považován za jeden z hlavních dnů jarního novoročí, které souvisí s počátkem nového hospodářského roku. Upřednostňovaly se zelené pokrmy, které v tento den zaručovaly stálé zdraví po celý rok“ (Tichá, 2012, s. 34). Původ Zeleného čtvrtku není jednoznačný. Podle Vondrušky (2005) pochází název Zelený čtvrtek snad od zeleného mešního roucha, jehož se toho dne užívalo. Šottnerová (2008) píše, že zřejmě dle zelené barvy Olivové hory, kde začalo Kristovo utrpení. Podle J. Langhammerové (2004) označení z předkřesťanských motivů oslavy jara, rašící zeleně a s tím spojených domácích pokrmů. Dále legendy na Valašsku říkají: „Na Zelený čtvrtek nebylo slyšet zpívat, běda tomu, kdo by zahalekal či dokonce vypiskoval. Také zvony v kostele se zavázaly a rozezvučí se až na Bílou sobotu“ (Šuleř, 1989, s. 157). Na

Valašsku zvony nahrazovaly řehtačky a klapačky a říkalo se, že zvony nám odletěly do Říma. „*V lidovém přetvoření a označení zvyku to je klapání, hrkání, vrkání – obcházení vesnice průvodem chlapců s modlením u křížků a kapliček, které se konají třikrát denně místo zvonění jako tradiční výzva k pravidelné denní modlitbě. Při poslední obchůzce dostávají „hrkáči“ odměnou výslužku – tradičně syrová vajíčka, dnes i různé sladkosti a peníze*“ (Langhammerová, 2008, s. 28). Tímto zvykem, zřejmě lidé v minulosti odháněly zlé síly. Na Valašsku byly děti posílány k příbuzným pro „petržel“. I v tomto lidovém zvyku vidíme symbol Zeleného čtvrtku. Posílání pro „petržel“ však v minulosti plnilo účel ochrany proti nemocem kůže. „*Hospodyně nabíla překvapeným dětem březovým prutem, aby nedostaly prašivku, a pak teprve dostaly chléb s máslem*“ (Štika, 1980, s. 107). V minulosti na Valašsku pokládaly semena rostlin na modré plátno, aby dobře v zemi klíčily. Na Zelený čtvrtek se sadilo. „*Dobré bylo na Zelený čtvrtek set hrách a len, věřilo se, vzejde a poroste*“ (Motlová, 2010, s. 31). „*Podobně jako o Vánocích přicházivali také na Zelený čtvrtek na usedlosti koledníci a obdarovávali majitele olistěnými pašijovými pruty. K obchůzkářům patřivali nejchudší lidé, na Rožnovsku koledovali často pastevci*“ (Tichá, 2012, s. 34). Odměnou býval koledníkům na Valašsku hrách nebo čočka, trocha mouky, či cukru, někdy také velikonoční pečivo zvané „jidáše“.

Dalším dnem v pašijovém týdnu je Velký pátek. „*V katolické liturgii je dnem hlubokého smutku, nekoná se mše a bohoslužba je složena ze čtení textů a zpěvu. Důležitou součástí pobožnosti je odhalení a uctění svatého kříže*“ (Vondruška, 2005, s. 56). Zajímavostí je, že na Valašsku podle J. Štíky (1980) si i ten největší kuřák na Velký pátek nezapálil, nepil alkohol a muži nespali ten den se ženami. Podle J. Langhammerové (2004) země se nám nabízí, otvírají se její poklady. „*Na Velký pátek bylo také zakázáno hýbat se zemí (orat, kopat, sázet, apod.). Projevovala se tím úcta k zemi – matce, která je v této době „samodruhá“*“. Odtud pochází zvyk padat a klekat na zem, klanět se jí a líbat ji“ (Šottnerová, 2008, s. 35). Lidé v okolí Rožnova věřili v magickou sílu vody a koupeli ve vodě. Síla magie vody se opakuje ve všech svátcích a zvycích, zejména pak na Velký pátek. „*Nadpřirozená síla velkopátečních koupelí se nejen na Valašsku umocňovala spěchem k rozvodněným říčkám v rouše Adamově. Který z Rožnovanů se do půlnoci, či alespoň před východem slunce umyl v tekoucí vodě, byl po celý rok zdravý a grifný*“ (Tichá, 2012, s. 38).

Bílá sobota patří k postním dnům jako poslední. „*V mnohých krajích bývalo zvykem v tento den světit oheň před kostelem. Od tohoto ohně se zapálila velikonoční svíce (Paškál) a pomocí ní se oheň obřadně přenesl do kostela*“ (Šottnerová, 2008, s. 36). Podle Vondrušky (2005) se obřadu spojenému s žehnáním světla říkalo „*lucernárium*“. „*Doloženo je také ve slovanských bohoslužbách sv. Cyrila a Metoděje na Velké Moravě i sv. Prokopa v sázavském klášteře*“ (Vondruška, 2005, s. 56). Oheň byl v minulosti znamením světla a očisty, stejně jako voda, která měla magický význam. Podle Langhammerové (2008) je název Bílá sobota odvozen ze spojení vody a křestu. „*Především v dobách prvního křesťanství se právě na tento den křtili noví členové církve. Symbolika jejich očisty byla dána nejen vodou, ale i bílým rouchem, do něhož se ke křtu oblékali. Odtud i název dne Bílá sobota*“ (Langhammerová, 2008, s. 32). „*Jakmile se na Bílou sobotu po Gloria rozezněly po dvoudenní odmlce zvony, vybíhala do sadu děvčata zatřepat mladými stromky, aby začaly plodit ovoce: Gloria, gloria, gloria, aby ta trnečka rodila! Na Rožnovsku si při této příležitosti vlétala do copů červené stužky, aby se urodilo hodně jablek, třešní, brusinek či léčivých šípků*“ (Tichá, 2012, s. 46).

Velikonoční neděle, neboli také Boží hod velikonoční byl dnem velkého svátku věřících. „*Však také slovo „hod“ znamenal v češtině svátek s bohatým jídlem. Spojení „boží hod“ naznačuje, že jde o více než hodování u stolu. Je to den radosti ze vzkříšení Ježíše Krista, božího syna*“ (Motlová, 2010, s. 46). Podle Šottnerové (2008) se v kostele provádělo svěcení pokrmů, kousek z těchto pokrmů dostala i návštěva, zvířata, voda, sad, aby byla hojnost, dobrá voda a plodnost. J. Krba (2008) píše, že se zbytky od jídla rozsypaly po zahradě, po poli, také louce, aby krtince od krtků nebyly. „*Maso, vejce i pečivo přinášeli věřící v minulosti zabalené v šátcích a rozprostírali je na oltářní postupně – pěkně na široko, aby na ně při vykrápění liturgickým kropáčem dopadlo co nejvíce svěcené vody. Se svěcením pokrmů je spojen také motiv magického běhu o závod. Po mši se trckem utíkalo domů, neboť kdo by doběhl mezi posledními, nestihl by v sezóně polní práce*“ (Tichá, 2012, s. 47).

Velikonoční pondělí „*Ačkoli laiky je Velikonoční pondělí vnímáno jako nejvýznamnější den Velikonoc, hlavním svátkem je neděle. Pondělí je pozůstatek pohanských oslav jara, který byl pouze z taktických důvodů přiřazen k velikonočním*

svátkům“ (Tinková, 2010, s. 22). Velikonočnímu pondělí se v minulosti říkalo Červené pondělí. Červená barva - barva života. „*Jeho barevný přívlastek vychází z červeně barvených vajíček, které jsou tradičním velikonočním dárkem na den pomlázky*“ (Šottnerová, 2008, s. 47). „*Pomlázka, mrskačka, nebo také na Valašsku „šmigrust“.* V okolí Rožnovska se však chodí „na bulačku“. Při ní se na Valašsku uplatňovalo zejména obřadní bití rostlinnými omlady ať už se jednalo o jalovec, vrbu, či břízu, aby dívky a mladé ženy neoprašivěly“ (Tichá, 2012, s. 48). „*Nástroj, kterým se šmigrustuje se nazýval tatar, korbáč, žila, mrskačka. Na Valašsku se chodilo také s jalovcem*“ (Krba, 2008, s. 32). V některých lokalitách se chodilo také s tisovými větvičkami. Podle M. Motlové (2010) záznamy z Červeného pondělí se dokladují od 14. století. „*Pomlázka je symbol předávání síly, zdraví a svěžesti (omlazení). Šlehány jsou dívky a ženy aby byly zdravé, veselé a pilné*“ (Šottnerová, 2004, s. 11).

Chlapci byli obdarováni v den velikonočního pondělí symbolem opakujícího se života – vajíčkem. „*Bylo nalezeno už v hrobech z doby kamenné, v Egyptě jsou o něm zmínky v hieroglyfech a v pyramidách. Skořápky obarvených vajec byly objeveny také u nás na slovanském pohřebišti u Velkých Hostěradech na jižní Moravě, pocházející z 11. století našeho letopočtu*“ (Šottnerová, 2004 s. 14). „*Magický význam měla na kraslicích nejprve barva červená, neboť ta podle lidových představ odpuzovala zlé síly a měla blahodárné účinky. Červená vejce se už v antice kladla jako obětiny na hroby předků. Slovo červený – staroslovansky krasnyj dalo také kraslicím označení a je doloženo už ve 14. století*“ (Tichá, 2012, s. 52).

„*Velikonoce se někdy nazývaly „červenými svátky“.* Již u pohanských Slovanů se setkáváme s barvením vajec na červeno, jednak byla dostupná (z krve zabitých zvířat), jednak červenou barvu velmi ctíli a natolik lahodila jejich oku, že ji nazývali krásnou. Původní význam slova krásný byl – červený. Tak se dostáváme k jedné z možností interpretací pojmenování vajíček – kraslic. Ve středověku se červená barva chápala jako symbol Kristovy krve prolité za spásu lidstva. Církev malování vajec vysvětlovala jako znázornění krásy „těla Syna božího“. Barva malovaných vajíček shodná s krví, je také symbolem života obecně“ (Zindelová, 2011, s. 18). Dalším symbolem Velikonoc byl beránek, symbol Ježíše Krista, až mnohem později přišel do našich krajů zajíček. Označován jako symbol radosti a pohybu.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 METODIKA TRADIC

Metodická nabídka tradic začíná svatým Martinem. Pro věkovou skupinu předškolních dětí a dětí s odloženou školní docházkou je seznámení s tradicí svatého Martina. Děti pomocí převyprávění zkrácené legendy o dobrotivosti Sv. Martina učíme tak poslechu, trpělivosti a soustředěnosti. Formou připravených otázek se ubezpečíme, že děti porozuměly slyšenému slovu a zachytily myšlenku podaného příběhu. Děti se seznámí s básní: „Na Martina“ (viz. Příloha A str. I). Učitelé tak mají možnost přesvědčit se, že dítě je schopno reprodukovat krátký text pomocí básničky, říkanky a písně. Písnička „Na svatého Martina“ (viz. Příloha B str. XVI), umocní emoční vnímání příběhu. Přiblížením „světla“ dosáhneme v dětském vnímání tradice vlivem svatomartinských lucerniček. Technikou malování na sklo, nebo lepením vylišovaných listů na lucerničku. Způsobem přirozeným učíme děti práci s lepidlem a také s netradičním výtvarným materiálem – barvou na sklo. Vyrobené svatomartinské lucerničky si rozložíme po zahradě a společně s dětmi pomocí motivovaného příběhu hledáme cestu k Betlému. Můžeme procházet tiše a vnímat atmosféru předzimních dnů, nebo při chůzi opakovat již naučené básničky či říkadla vhodná k dané tématice. Chůze v přírodním terénu, řešení přírodního světelného labyrintu a reakce na zrakový či sluchový signál pomáhá dětem zvládnout překážky. Zároveň děti zvládají koordinovat lokomoci, orientovat se v rovině a pohybovat se s kamarádem ve skupině i samostatně. Smyslem této malé večerní procházky je nejen naplnění tradice, také vnesení světla, „prozářením“, lidem kolem nás. Nenásilnou formou dochází k otužování dětí a procvičení hrubé motoriky.

Očekávaným výstupem tradice je seznámení s tradicí svatého Martina. Udržení tradice pro příští generace formou úmyslného zapamatování si tradice a povědomí o morálních hodnotách člověka předávaných staletými tradicemi. Zároveň tradicí naplnujeme edukační činnost vhodnou pro předškolní děti a děti. Mnohdy se nám podaří zapojit do tradování i rodiče, tak víme, že tradice nebude zapomenuta vlivem času.

7.1 Metodika tradice svaté Kateřiny

Vzdělávací nabídkou tradice svaté Kateřiny pro věkovou skupinu předškolního věku a dětí s odloženou školní docházkou je vyprávění příběhu svaté Kateřiny. Děti seznamujeme s touto legendou pomocí „řetězové hry“. Upevňujeme u dětí tradici samotnou. Zároveň „řetězovou hrou“ můžeme zjistit, jak děti sledovaly vyprávění legendy. Vedeme děti k sluchovému rozlišování začáteční a koncové slabiky vybraného slova. Básní z Valašska „Ach Kačo, Kačo“ (viz. Příloha A str. III) seznamujeme děti s tvořením rýmu a sledujeme dětský smysl pro humor. Také obeznamujeme děti s pranostikou „Svatá Kateřina chodí bíle oděna“ a vlivem této pranostiky uspořádáme ve škole hru s názvem „Na bílý den v MŠ“. Děti se učí v „bílém dnu“ třídit předměty a hračky na bílé a zároveň rozvíjejí základní sebeobslužné činnosti. Věková skupina hraje hru podle předem daného pravidla. Zároveň jsou děti přiváděny k zjištění, že je prospěšné šetrně zacházet s hračkami a pomůckami ve třídě. Vzhledem k názvu hry jsou děti v tento den celé oděny do bílého. „Vše je bílé“ je další hra, kde malujeme bílou temperou kreativní malby. Bílou pastelkou kreslíme na černý podklad, křídou procvičujeme grafické cviky na uvolnění ruky na tabuli, nebo na velkých arších papíru. Dotykovou hrou „Na svatou Kateřinu“ připravíme dětem prožitkovou chvíli se smyslovým vnímáním. Touto hrou rozvíjíme v dětech city a něžnosti v kamarádských vztazích, zároveň umocňujeme moment překvapení. Při hře učíme děti respektovat jiné děti a dokázat jim přiznat jejich přirozená práva. Pomocí tradice a starých valašských her výše uvedených, posilujeme hodnoty svěřených dětí a připravujeme je na zdravé životní návyky.

Povědomí o zdravých životních návycích vychází také z dané tradice. Pomocí přírodního materiálu česneku, který na Valašsku k tradici svaté Kateřiny patří, vyrábíme společně česnekové jednohubky, nebo vaříme polévku. Děti společně v kruhu jednohubky postupně konzumují. Nebo vyrábíme z česnekových paliček hlavičky sv. Kateřiny.

Očekávaným výstupem tradice je udržet zvyky v myslích dětí a to vlivem prožitkového učení a spoluvytváření sociokulturního prostředí. Lidovou tradicí vytváříme u dětí povědomí o mezilidských hodnotách a zdravých životních návycích.

7.2 Metodika tradice svatého Ondřeje

Vzdělávací nabídka tradice svatého Ondřeje je seznámení a částečné zapamatování si tradice svatého Ondřeje pomocí her, básní a magického čarování s hrníčky. Hra „Na svatého Ondřeje“ je spojená s chozením mezi kamarády a nadělováním slaměnek. Dochází k upevňování kamarádských vztahů a navázání vztahů nových. Děti se také seznámí s básní „Svatý Ondřej“ (viz. Příloha A str. IV). Vede děti k určování hlásky na začátku a na konci slova. Pracujeme tak s rytmicí, melodizací, hrou na Orffovy nástroje. Procvičování trpělivosti, představivosti dosáhneme u dětí formou hry, která tuto věkovou skupinu vždy nadchne. Hra se jmenuje „Hrníčková“. Děti v ní zároveň odhalí pro ně tak kouzelný moment překvapení. Posadíme se ke stolu, kde máme připravené hrníčky otočené dnem nahoru. Pod každým z hrníčků je ukryt určitý předmět. K předmětu je přiřazený symbol, tím je věštění pro děti tajemnější. Dochází tak k většímu projevování citů mezi dětmi. Přiřazování symbolů k daným předmětům zvyšuje fantazii dětí a jejich touhu po odhalení. Oříšek znamená překvapení, podkova říká štěstí, česnek přináší zdraví a také sílu, hřebík symbolizuje zručnost, fazole ukazuje bohatství. Chlebová kůrka zaručuje hojnost jídla, prstýnek předpovídá svatbu, šupina z ryby předvídá peníze. Symboly již máme předem napsané tiskacími písmeny. Pokud si dítě určitý symbol zpod hrníčku vytáhne, přiřadíme k němu i psanou formu. Tak se děti postupně seznamují s globálním čtením, s abecedou. Nenásilným hraním rovněž rozvíjíme u dětí zájem o psanou formu jazyka. Pomocí příběhu o svatém Ondřejovi dochází k rozvíjení vnímání, naslouchání a také porozumění dané tradici. K přenesení tradice do rodin dětí. Také k posilování prosociálních postojů mezi dětmi. Tradice svatého Ondřeje vede děti i dospělé k vzájemné přizpůsobivosti, seznámení s novým a jiným zvykem ve valašské kultuře. Tradice posiluje v dětech mezilidské hodnoty.

Očekávaným výstupem je nejen edukační činnost dětí, ale i radost z prožívané radosti s kamarády při tradování. Pochopení, že společná radost při tradování je více než radost vlastní. Prožitá láska k tradici dokáže dělat děti spokojenějšími, soucitnějšími a přejnými. Pokud si ji děti dokážou přenést do dospělosti, můžeme doufat, že v nich i v dospělosti zůstane kousek dítěte, které bude mít zájem o hru.

7.3 Metodika tradice svaté Barbory

Vzdělávací nabídku tradice svaté Barbory uskutečňujeme pomocí legendy. Děti se seznámí s příběhem svaté Barbory, tím si navodíme atmosféru zájmu o tradici samotnou. Seznámení s literárním uměním vhodným pro děti předškolního věku dochází v podobě básní o svaté Barboře (viz. Příloha A str. V). Hry nám pomáhají k udržení tradice. „Kytičková“ nebo „Tři Barborky“. Při hrách obcházíme třídy v budově školy a nadělujeme kamarádům vlašské ořechy, křížaly a jiné sušené plody. Větvičky ovocných stromů nadělují děti těm kamarádům, kteří jsou jejich srdci obzvláště blízcí. Radost z maličkosti tak prozáří den v mateřské škole.

Do práce s předškolními dětmi zařazujeme také pokusy. Pokusy mají děti velmi rády, zkouší a mají možnost se sami přesvědčit pod lupou, mikroskopem. Zároveň si uvědomují funkci oka a funkci zvětšení. V tyto dny se na pokus s rašením větviček třešně či jabloně děti velmi těší. Děti předškolního věku učíme péči o větvičky a také zvládání trpělivosti, neboť pokus je v časově delším horizontu. Tímto pokusem rozvíjíme u dětí soustředěnost a zároveň vedeme děti k práci podle předem daného pravidla. Rašení pozorujeme lupou, a tak se děti učí i manipulaci s netradičními předměty. Samotná péče o větvičky, vyměňování vody, mlžení větviček, ponořování větviček do vody, zajištění tepla a světla vede děti k postupnému rozvíjení úcty k životu ve všech jeho formách. Podílením se na přípravě a realizaci společného pokusu vedeme děti k pochopení, že příroda má svůj řád a o tento řád je třeba s úctou pečovat.

Očekávaným výstupem tradice svaté Barbory je na základě společných her se začlenit do třídy dětí. Společně s kamarády nenásilným způsobem přivádět děti k udržování staré valašské tradice svaté Barbory. Zároveň dokázat reprodukovat dětmi příběh v krátkosti a vyčkat až kamarád dokončí myšlenku. Spolupodílet se na vytváření pohody své i svých kamarádů při tradicích v mateřské škole. Tímto dokážeme dětem zpříjemnit pobyt ve škole a přivádět děti k poznání, že lze si užívat i obyčejných věcí bez jakékoliv materiální hodnoty. Pokud zvládneme společně prožívat tradování s kamarády, posílíme nejen kamarádké vztahy mezi dětmi, ale i tradici samotnou, která se nevytratí v multikulturním světě. Tradice se tak zapíše do myslí i srdcí dětí, které ji budou stejným způsobem předávat svým dětem a tak má pokračování tradic vypadat.

7.4 Metodika tradice Svatého Mikuláše

Vzdělávací nabídka tradice svatého Mikuláše je radostí samou pro všechny děti. Mikuláš je natolik rozšířen ve valašských krajích, že jen samotné slovo vyvolává v dětech vlnu radosti a rozzářených očí. Pokud chceme obohatit děti o edukační činnost, pak máme možnost je seznámit s legendou pojící se k svatému Mikuláši, krátkým převyprávěním tohoto příběhu. Zpěvem písní s tematikou sv. Mikuláše (viz. Příloha B str. XVII). Seznamování dětí s postavami Mikuláše, čerta a anděla bychom měli provádět velmi citlivým způsobem. Vykreslování dětských omalovánek s Mikulášem, čertem a andělem. Vystřihování masky čerta, anděla podle šablony, výroba Mikulášské čepice. Malování andělských mandal, práce s textilem, papírem, to vše děti přiblíží a motivuje k prožívání tradice, také procvičíme koordinaci ruky, oka, držení tužky. Zároveň zbavujeme děti pocitu strachu z čerta. Jistě k tomu přispějí také hry „Na čerty“, kdy čerta děti při honěné chytají a zjišťují tak, že je to jen maska, člověk, jako děti samotné. Dramatizace hrou „Na čerta“ je zde také prospěšná. Hra u dětí podpoří pocit bezpečí a radosti z pohybu samého, rozvíjí jejich osobnost. Potom můžeme společně navázat na návštěvu náměstí našeho města a vespolek prožívat čertovské radovánky (viz. Příloha C str. XXII). Vysloužit si tak čertův perník za přednesené básničky (viz. Příloha A str. VI), získat Mikulášské pohlázení. Děti se potom nebojí pozvat Mikuláše a čerta do školy, prožít s nimi zajímavé dopoledne. Tradiční zvonečkový průvod, kdy se za zvuku jemného cinkotu chodí náměstím a přivolávají Vánoce, je pro děti malým kouzlem. Děti jsou v jiném prostředí, které jim umožňuje orientaci mimo školu. V tomto dnu dochází také ke zdobení vánočního stromku. Myslíme tak na ty, kteří nemají domov. Na ty, kteří také potřebují cítit, že nejsou jen na okraji naší sociální sítě. Zároveň chceme být součástí oblékání města do svátečního vánočního šatu.

Očekávaným výstupem dětí předškolního věku je zapamatovat si prožitky z Mikuláše. Vést děti hrou k ovládnutí dechového svalstva, zároveň sladit pohyb s říkankou či zpěvem. Naučit děti krátkým textům pomocí básniček a říkanek. Těšit se také se zážitků z návštěvy města a tím si vytvářet kladný vztah k místu svého bydliště. Rozvíjet pravidla chování, sociální citlivost. Vědět, že existují společenské normy, které nemohou obcházet děti ani dospělí a uvědomování si společenských norem.

7.5 Metodika tradice svaté Lucie

Tradice svaté Lucie je méně známá mezi dětmi a proto i vzdělávací nabídka je spíše seznámení s tradicí svaté Lucie pomocí poslechu příběhu podbarveného hudbou. Nejlepší způsob seznámit děti s něčím nepoznaným je formou hry, veselosti a radosti, nádechu dramatickosti. K seznámení s tradicemi konanými na Valašsku v den svaté Lucie zapojíme do dramatické výchovy děti. Oblečeme děti do bíla, dáme jim peří nebo mašlovačky a hra „Na Lucii“ začíná. S písničkou „Na kolovrátek,“ (viz. Příloha B str. XVIII) a také s básničkami (viz. Příloha A č. VIII) chodíme po škole. Tato hra je zaměřena na rozvoj dramatizace, rozvoj osobnosti. Malujeme děti moukou (jen děti bez alergie na mouku), popřípadě malujeme děti bílou barvou, jako symbol čistého srdíčka. Hry můžeme doplnit „Honičkou Lucek“. „Na bílou Lucii“ s během přes přírodní překážky a vzájemným vyhýbáním se v prostoru. Dramatické činnosti dětí vystihují práci „Lucek“. Zametání mouky, písku, úklid v hračkách, práce dětí s barevným peřím (opět jen děti, které netrpí alergií na peří). Děti se učí krátkému dramatickému výstupu ve skupině dětí. Psychomotorická hra „V krajině Lucek“, přivede děti k poznání, že se můžeme smát sami sobě i kamarádům, ale ne se vysmívat. Potom nám hra přinese zábavu a uvolnění, naplní děti fantazií, umožní podporování rozvoje řečových schopností. Rovněž děti seznámí s kolovrátkem a prací předení vlny. Při dětem oblíbené práci s malováním barvami, kreslením pastelkami, s grafickými cviky kreslenými v mouce či písku procvičujeme u dětí uvolněnost ruky a zájmu psané podoby jazyka. Grafickými cviky dbáme na správný špetkový úchop tužky. Při výtvarných činnostech dochází k rozvíjení přátelských vztahů mezi dětmi, které mají společnou lásku k umění, k tvořivosti, kreativnosti.

Očekávaným výstupem tradice svaté Lucie je znovuobjevení a zanesení tradic do mateřských škol. Zjistit a ubezpečit se, že valašská tradice Lucek přestala být cizí a stala se součástí valašského tradování. Při tomto tradování jsou děti schopny se posunout ve svých myšlenkách dále, přitom citlivým, přirozeným způsobem. Podporujeme děti v dlouhodobé paměti, která uchová poznatky z tohoto valašského tradování do jejich budoucího života. Při udržování tradic dokážou respektovat předem vyjasněná pravidla zadaná učitelkou, tím postupně rozvíjet hodnoty důležité pro život.

7.6 Metodika tradic Štědrého dne v mateřské škole

Vzdělávací nabídka tradice Štědrého dne je velmi poetická, plná lásky, porozumění, nápaditosti a pestré edukační činnosti. Kouzelným momentem je provoněná třída jehličím, perníčky, ovocem. Školou se nesou koledy české, ale i valašské. Děti se přidávají svým zpěvem k tónům klavíru, zpívají známé koledy vánoční, připojují se zvonkohry, rolničky a jiné Orffovy nástroje. Postupně se seznamujeme i s koledami novými (viz. Příloha B str. IXX). Každou dětskou duši nadchne to tajemné věštění z odlítků olova či vosku. Vyrábíme si ořechové lodičky se svíčkou a tiše pozorujeme ořechové skořápky s plamínkem svíčky plovoucí na vodě. Dětské předvídaní, kam se asi lodičky skořápek dostanou, nebere konce. Vánoční stromeček prozáří třídu a všude je cítit blízkost tak vzácného štěstí a tiché dětské radosti. I děti si uvědomují, že čas nelze zastavit. Krájení jablíčka a pozorování hvězdičky v jablku jim určí, zda budou zdraví. Příprava „štědrovečerního stolu“, za časů našich babiček a prababiček nás zavane do minulosti a poodhalí kousek další vánoční tradice. Děti poznávají a třídí čočku, hrách, fazole, mák, zrní, oves, pohanku.

Nastává výroba vánočních dárků pro rodiče, velká tvořivá dílna pro všechny děti. Děti si obkreslují podle předem připravených šablon domy, ty potom vystřihují. Pomocí učitelky vyřezávají okénka a domky podle předem řečeného pravidla skládají a lepidlem lepí. Děti dávají pozor na přesnost, čistotu, vždyť se připravují dárky. Do složeného domečku přidáme svíčku a prosvícený domeček je hotový. Komu se nechce stříhat a lepit, může pracovat s korálkovou mozaikou a vyrábět malé sněhuláky, baňky, stromečky. Ty potom učitelka zažehlí a ozdoba je připravená, jen ji děti zabalí do vánočního papíru. Doma ozdobu pověsí na vánoční strom, bude jim celé svátky připomínat, jak jsou tvořiví. Velká práce čeká pro malé odvažlivce, když se rozhodnou vyrobit si netradiční adventní věnec. Nemusí použít jedlové větvičky, stačí předem připravené čtverce látky, které pomocí špejle zapichují do polystyrénové šablony věnce. Stačí jen pracovat jemně se špejlí a vědět, kde je střed čtverce. Látkové čtverce zapichujeme jeden vedle druhého a během dopoledne dětem vznikne krásný netradiční věnec. Dětem, které dokážou pracovat s přírodním materiálem, připravíme šišky z borovice, pomůžeme vytvořit kruhovou základnu a potom již stačí jen pečlivě lepit

šišky na sebe a kruh vždy zmenšit. Tady již děti znají, co je malý a velký. Ke konci práce zjistí, jak krásný šiškový stromek zhotovily. Pro malíře máme připraveny barvy, děti mohou malovat nejen andělské mandaly, ale i kapry, stromky, dekorativní svíčky, baňky, sněhuláky, vločky, mají možnost volného námětu (viz. Příloha D str. XXIV). Dětem necháme projevit jejich vánoční fantazii. Děti, které jsou hyperaktivní s potřebou pohybu, není problém přivést do vánočně vyzdobené tělocvičny. Zde si mohou zacvičit od protahovacích a zahřívacích cviků až po vánoční cvičení na stanovištích, nebo dráhu s názvem „Vločková“. Pohybové hry „Na sněhuláky“, „Na mrazíky“, „Na rampouchy“, „Na hvězdičky“ děti natolik unaví, že si rády zahrají relaxační hru „Na sněhovou královnu“. Nebo poslechnou pohádku „O vánočním rohlíčku“.

Příprava vánoční besídky a pohoštění pro rodiče je pro děti velkou a slavnostní záležitostí. Všichni se těší a s radostí připravují pro své nejmilejší dekorativní stoly, ovoce, sušené plody a perníčky. Perníky, které tvořítka vykrajovaly a společně zdobily. Vnímají vůni ovoce, koření, atmosféru ve třídě. Po příchodu rodičů a prarodičů, rozsvítíme stromeček, zapálíme svíčky a začneme s přednášením básniček s vánoční tematikou (viz. Příloha A č. IX). Společně tak prožijeme krásné předvánoční odpoledne. Nezapomínáme ani na vaření vánočního čaje pro kamarády, nebo polévky „štědračky“ pro lidi, kteří jsou bez domova. S naučnými básničkami a vánočními koledami navštívíme babičky a dědečky v Charitě a prozáříme jim některý z předvánočních dnů. Oni nám zase popovídají, jak slavili Vánoce, za časů jejich mládí. Děti tak vedeme k toleranci a úctě ke starším lidem.

Očekávaným výstupem této tradice je rozvíjení fantazie při přípravách na vánoční tradování, dekoraci třídy, zdobení perníků, chystání vánočního stromku. Výroba vánočních přání, vánočních dárků. Dokázat obdarovat kamaráda, rodiče, prarodiče dárkem vlastnoručně dětmi vyrobeným. Dárkem, který možná nemá peněžní hodnotu, ale určitě má tu největší cenu. Cenu samostatné práce dětí, radování a těšení se na obdarování druhého, cenu radosti z práce samotné. Dokážeme tak do života dětí předat hodnotu ve vztahu k práci a živým bytostem. Vánočními příběhy obohatíme citový život dětí, kresbou, malbou, modelováním zachytíme prožitou skutečnost, pečením a chutnáním zapojíme všechny smysly. Tradicí pomáháme nejenom sami sobě, ale i mnoha lidem. Vánoční tradování je velmi dobrý diagnostický prostředek.

7.7 Metodika tradice Tří králů v mateřské škole

Vzdělávací nabídku tradice tří králů můžeme uskutečnit seznámením s etickým příběhem a tradicí Tříkrálovou. Při dramatizaci příběhu Tří králů máme možnost využití loutek, barevných šátků, vánoční hudby, písni podbarvených klavírem případně kytarou. Výroba královské koruny pomocí stříhaného papíru a příprava obleku pro Tři krále, ale i pro pastevce, podpoří tvořivost dětí, práci s nůžkami, orientaci v rovině. Vykreslováním tří – královských omalovánek a mandal upevňujeme držení tužky, pojmenování barev (viz. Příloha D str. XXV). Děti učíme hry s písmeny a s číselnou řadou, také poznat symboly a práci na ploše. Děti se tak opět seznamují s grafickým záznamem písmen a číslic. Děti mají možnost napsat křídou na dveře třídy iniciály tří králů, číslice našeho letopočtu. Mnohdy u dětí dochází k prvotnímu seznámení se symbolem +. Při seznámením s tradicí si děti mohou uvědomit, že na planetě Zemi, mimo nás, je existence různých národů a také kultur. Tím je vedeme k poznání, že každá kultura nás může něčím obohatit, že lidé jiné barvy pleti jsou taky lidé s projevy lidskosti stejnými jako obyvatelé naší země. Ukážeme dětem, co je to mapa světa a globus. Necháme děti v průběhu celého roku pracovat s mapou a poznávat jiné národy, orientovat se na mapě. Využijeme puzzle s krajinami jiných států. Jemným způsobem zasejeme první semínka multikulturní výchovy. Zpěvem písně „My tři králové jdeme k Vám“, podpoříme u dětí hudební paměť, odbouráme stres (viz. Příloha B str. XX). Se společným koledováním potěšíme kolemjdoucí lidi a umocníme tradici prožitkem nevšedním. Při tradování můžeme nenásilným způsobem dojít k určování nad, pod, mezi, vpravo, vlevo, nahoře, dole, první, poslední, předposlední, uprostřed a to formou hry „Kam položíme dary“. Nezapomeneme ani na básně. (viz. Příloha A č. XI).

Očekávaným výstupem tradice Tří králů je práce na kultivovaném projevu dětí pomocí dramatizace. Pochopení etiky daného příběhu. Dokázat se spolupodílet na aktivitách uvnitř kolektivu. Zvládnout společné koledování a zachycení prožitku z aktivity tradování, která napomáhá u dětí schopnosti kooperace. Důležitým výstupem však zůstává uchovat si tradici ve svých myšlenkách a ve svých srdcích. Zároveň najít společnou cestu, jak nejzajímavěji předávat staré valašské tradice nové generaci formou etického přijetí příběhu.

7.8 Metodika tradice masopustu

Vzdělávací nabídka tradice masopustu je seznámení se slovem „masopust“ s tradicí masopustu. Můžeme zde využít rytmizaci slova, také však melodizaci k posílení paměti. Zajímavá je příprava a organizace školního masopustu v podobě dětského karnevalu. Děti se podílejí společným úsilím na přípravách karnevalu a na dekoraci třídy určené ke karnevalovému veselí. Dopředu si vyrábějí masky a škrabošky potřebné k danému svátku. Děti vybírají vhodné barvy, dochází i na malování oběma rukama. Psychomotorická hra „Módní přehlídka“ zaujme všechny dětské masky. Zde můžeme společně s dětmi popisovat jednotlivé oblečení masek a také vyjádřit svůj názor na krásu dané masky, na to, jak na nás která maska působí, zda z ní máme radost, či v nás vyvolává smích, nebo obavy. Procvičujeme zde přídavná jména, ale také slovesa a číslovky. Společné karnevalové veselí a cvičení v tělocvičně školy doplníme o zkřížené pohyby, které napomáhají ke zvýšení kapacity mozkové. Karnevalové veselí můžeme také proložit o relaxační a odpočinkové chvílky, při nichž dochází k uvolnění svalů i mysli dětí. Masky se mohou mezi sebou seznamovat neverbální komunikací, čímž ukážeme dětem základy pantomimy a neverbální komunikace. Děti lze pantomimou přivést k improvizaci, k sladění pohybu s hudbou a ke koordinaci pohybů celého těla. Děti tak zjistí, že se lze domlouvat pohyby těla, mimikou obličeje. Masky napomůžou stydlivějším dětem v kontaktu s prostředím, získávají pocit, že jsou schovaní, jakoby v bezpečí masky a lépe se nám projeví. Učitelka je tak může lépe diagnostikovat. Tímto způsobem se i méně průbojně děti mohou spolupodílet na zdravé atmosféře třídy, pohodovém prostředí určené karnevalovému dění konaného v období masopustu. Toto období nám dává možnost pohybové hry „Maso, půst, masopust“. Ke zklidnění veselí využijeme básničky (viz. Příloha A č. XII).

Očekávaným výstupem tradice masopustu by měla být především radost a kreativita ze společné oslavy masopustu. Vědět, že při valašské tradici lze nalézt smysl pro legraci a humor. Uvědomění si důležitosti smíchu a radosti v běžných dnech prožitých ve skupině kamarádů při malém tradování. Dokázat zorganizovat dětskou přehlídku masek není pro předškolní děti právě jednoduché. O to více je zde důležitá pochvala spojená s podáním a šířením masopustní tradice.

7.9 Metodika tradice velikonoční

Vzdělávací nabídka spojená s velikonoční tradicí je propojena s povídáním a také poslechem o velikonočních tradicích na Valašsku. Seznámení s velikonoční tradicí barvení vajíček, „šmigrustování“, vynášení Mařeny za zpěvu písní do řeky Bečvy. Také však spoustou činností zaměřených na rozvoj jemné motoriky a tím i stimulaci mozku dětí. Zdobení, barvení velikonočních vajíček různými technikami zvolenými dle přání dětí a mašlování vajíček. Využití koráلكové mozaiky na dekorování vajíček. Tvarování a pečení „jidášků“ dětmi z vlastnoručně vyrobeného těsta. Práce s vodovou barvou, temperou, voskovým pastelem, prstovými barvami, plastickou barvou při tvoření velikonočních dekorací. Vymalovávání velikonočních mandal a omalovánek. Vyrábění velikonočních věnců „májíčků“ zdobenými vejci. Sazení ječmene do hlíny a následná péče o obilí jsou rovněž činnosti patřící k Velikonocům. Seznámení s velikonočními písněmi. Seznámení s velikonočními básněmi „Hody, hody“ (viz. Příloha A č. XIII). Výroba velikonoční slepice, modelované z modelovací hmoty, nebo velikonočního zajíčka stříhaného z papíru jsou náměty současných Velikonoc. Práce s netradičním druhem materiálu – textil, vrbové větve, březové větve, výdutky, peří, rouno, sláma, zaujmou děti v čase jarních svátků více než v kteroukoliv jinou dobu. Hry na rozvoj paměti s velikonočním pexesem mnohdy zkrátí dobu čekání na velikonoční tradování. Skládání třívrstvého puzzle s velikonočním motivem procvičíme motoriku a koordinaci ruky, oka, zároveň logické myšlení dětí. Prohlížení starých velikonočních pohlednic z doby našich babiček děti vždy zaujme a nastolí komunikativní chvíli se spoustou otázek a odpovědí. Můžeme si však také vybrat společenskou hru s názvem, který jsme hře dali sami a to: „O Velikonocích nic není problém“, touto hrou přivedeme děti k příležitosti vyzkoušení si „brainstormingu“, nebo rozvíjení dětské fantazie. Záleží, jaké pravidlo hry společně s dětmi předem dáme. S hrou „Koulelo se vajíčko“ vedeme děti i v období velikonočního času k seznamování symbolů číslic a k početní řadě. Kdo vyhrává, má právo vybrat si vajíčko. Při hře nastává učení hravou formou, děti určují vejce malé, velké, modré, červené. Můžeme se zaměřit také na velikosti - krátká a dlouhá cesta vajíčka. Početní představy zase hrou „Vajíčko nezlob se“ což je obdoba hry „Člověče nezlob se“. Honičky s vajíčky na zahradě školy s procvičováním hrubé

motoriky rovněž v dětech upevní tradici. Hledání vajíček pod stromy v určeném prostoru zahrady s orientací v prostoru vedou nejen k přirozenému pohybu dětí, ale také k lásce k tradování. Využití psychomotorické hry „Ostrov vajíček“, ke kterému děti dovedou hudební nástroje zvonkohra, buben, činely, trubka, přivedou děti k různobarevným vajíčkům a chuti podílet se na tradicích. Hra děti zároveň učí poznávání nástrojů a sluchovému vnímání. Řešením velikonočních labyrintů procvičujeme logické myšlení dětí. Pokud labyrinty zařadíme do přírodního prostředí lesa, či zahrady zdoláváme spolu s řešením labyrintu i přírodní překážky a posilujeme vlastní fyzickou aktivitu. Prolnutí psychických a fyzických sil je nejlepší způsob, jak u dětí dosáhneme vyrovnanosti a radosti ze zvládnutého. V období Velikonoc se děti naší mateřské školy nejvíce těší na povídání příběhu O Moreně a Vesně. Vzhledem k správné motivaci dětí se potom všichni velmi těší na vyrábění Moreny ze slámy, dřívěk, papíru, textilu, korálků, vaječných výdutků. Při této práci je čas na opakování básniček vhodných k Velikonocům, k „šmigrustování“, zpívání a učení písně „Mařena“ (viz. Příloha B str. XXI). Pokud je naše Morena již vyrobená všechny děti se připraví Morenu doprovodit na její cestu k řece Bečvě. Mnohdy se sejdou i rodiče a prarodiče naší školy a společně s dětmi za zpěvu písní vynášíme Morenu k vodě. Zde dochází k nádhernému propojení několika generací. K naplnění tradice a zároveň k potěšení těch, kteří mají možnost zavzpomínat na léta svého mládí. Morenu vhodíme do řeky a sní také pomyslnou zimu, těšíme se na příchod jara. Mnozí z přítomných také na příchod něčeho nového jarního, snad lepší budoucnosti. Zpět do mateřské školy odcházíme s „májíčkem“.

Očekávaným výstupem Velikonoční tradice je vytvoření pozitivního vztahu k tradicím, k podpoře a zájmu o tradice současné i ty staré valašské. Zapamatování si dojmů a prožitků z tradování v mateřské škole i mimo mateřskou školu. Pomocí dětí, rodičů i prarodičů přenést dědictví tradic do svých domovů. Dokázat se při tradicích poučit a pochopit, že nám tradování prozářilo prožitkem den, že nás obdařilo o nové poznatky a vědomosti. Tím kouzlem prožitku a poznatku tradice děti k sobě přiblížila a utvrdila jejich dětská přátelství, na která budou vzpomínat v základní škole. Mnozí z nich při příchodu do základní školy budou mít tak ulehčený nástup, budou vědět, že tam na ně čekají kamarádi ze školky, kteří jim pomohou zvládnout přechod do školy. A to je důležité.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla rozdělena na dvě části. Část teoretickou a část praktickou. Část teoretická nás seznamovala s některými dochovanými tradicemi na našem území. Cílem práce v této teoretické části bylo seznámení s tradicemi z hlediska podloženého církevním kalendářem a také z pohledu našich předních etnografů v oblasti tradic a valašských tradic. V teoretické části jsou uvedeny tradice sv. Martina, sv. Kateřiny, advent, sv. Ondřeje, sv. Barbory, sv. Mikuláše, sv. Lucie, Štědrého dne, Tři králů, Masopustu, Velikonoc, Času postních nedělí, pašijového týdne. Bakalářská práce rovněž přináší náhled na vznik lidových tradic. Cílem teoretické části bylo poukázat na význam a nutnost zachování tradic pro příští generace. Tradice v této práci byly záměrně vybrány takové, s kterými je možné pracovat i s dětmi v předškolním zařízení. Tradice, jejichž význam je důležitý pro zachování kulturního dědictví naší země. Tradice, kde se na předávání kulturního pokladu podílejí i děti předškolního věku. V teoretické části jsou tradice zařazeny tak, jak na sebe z hlediska existence času navazují.

Druhá část bakalářské práce se zaměřila na metodickou stránku vybraných tradic. V metodické části této bakalářské práce bylo ukázáno, jak je možné tradice využít prožitkovým a zároveň edukačním způsobem s věkovou skupinou dětí z mateřské školy a dětí s odloženou školní docházkou. V metodické části dané práce se mohli setkat s předloženou metodikou pro práci s tradicemi a valašskými tradicemi v mateřské škole. Metodika tradic ukazuje, jak učit děti nenásilnou a přirozenou formou zapamatovat si některé tradice. Zároveň učí děti prožitkovému vnímání vybraných tradic. Vypracovaná metodika předpokládá, že prací s tradicemi si děti najdou vztah k tradicím a k národu, jehož jsou součástí. Zároveň k hrdosti k zemi, v které žijí. Tím, že s těmito tradicemi pracujeme způsobem vhodným dané věkové skupině, se tradice budou šířit dál a mají možnost udržení se v naší společnosti. Zároveň se děti tradicemi učí hodnotám a normám. V metodické části máme možnost zjistit, jak nás tradice informují, ale také, že nás dokážou formovat. Pomocí tradic máme možnost rozvíjet harmonickou osobnost svěřených dětí.

Metodická část plní další cíl bakalářské práce tím, že předkládá metodiku práce s tradicemi učitelům, kteří pracují v mateřské škole a zatím nenašli odvahu předávat krásu tradic, zvyků a obyčejů předškolním dětem. V metodické části je předložena celá řada námětů k práci s tradicemi, zároveň je zde ponechána volnost svobodného výběru, jak s tradicí pracovat, jak ji doplnit o nové hry. V této části se setkáváme nejen s tradicemi a prožíváním tradic, snahou předávat tradice nové generaci, ale také se způsoby edukační činnosti v mateřské škole. Tradice a tradování se nenásilnou formou prolíná s požadavky rámcově vzdělávacího programu pro předškolní děti a plní také požadavky třídního programu pro děti předškolního věku v dané mateřské škole. Při tradování je dětem i učitelům předkládána možnost hravé formy edukace dětí v mateřské škole a tím i příprava na vstup do základní školy.

Velmi zajímavé by bylo doplnit tuto práci o další tradice a metodiku tradic, které zde nejsou uvedeny „Čas postních nedělí“, „Pašijový týden“, „Studánky“, „Dary země“. Nebo novodobé tradice dětmi oblíbené „Den stromů“, „Den Země“. Neméně zajímavé by bylo i zpracování tradice pro předškolní děti snad méně vhodné, avšak patřících ke koloběhu života a to tradice „Dušičky“. Zde se nám nabízí další možnost rozpracování tématu a to porovnání způsobu dodržování tradic na Valašsku v jednotlivých oblastech Lidečsko, Vsetínsko a v oblasti Rožnovska. Porovnání rozdílů i drobných niancí v tradicích jednotlivých částí České republiky a Valašska zejména. To by byl rovněž velmi zajímavý a obohacující přístup k tradicím. Avšak to není cílem této práce, může však být výchozím materiálem pro práci novou, stejně tak i doplněním metodiky tradic o nové společenské a kolektivní hry, básně, písně, pohybové aktivity vhodné věkové skupině předškolních dětí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČECH, J. *Sociální psychologie pro učitelov.* 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-59-4.

FOHLEROVÁ, M. *Od kolébky po rakev Rodinné obyčeje na Valašsku v běhu lidského života.* Vsetín: Muzeum regionu Valašsko, příspěvková organizace, 2012. ISBN: 978-87614-06-8.

KAZMÍŘ, S. *Nový Hrozenkov poohlédnutí se za historií rázovité valašské dědiny.* 1.vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Grafia Nova, 2009.

KRBA, J. *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku – v rámci církevního a hospodářského roku.* 1. vyd. Valašské Meziříčí: Český svaz ochránců přírody, 2008.

KRČEK, J. *Vánoce Putování do Betléma.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2011. ISBN 978-80-00-02856-9.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak přežít vztek, zlost a agresi* 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0818-3.

KUKAL, P., VINDRUŠKA, J. *Hovory a hrátky se zvyky a svátky.* 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-696-4.

LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky.* 1.vyd. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0.

LANGHAMMEROVÁ, J. *Čtvero ročních období.* 271. pub. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2008. ISBN 978-80-7229-171-7.

MARÁKOVÁ, I. *Pranostiky a hry na celý rok.* 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-164-6.

MATEJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* 3.vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85-282-00-3.

MOTLOVÁ, M. *Český rok od jara do zimy.* 1. vyd. Praha: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

OPRAVILOVÁ, E. GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Zima v mateřské škole.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-268-8.

SKOPOVÁ, K. *Rodinné svátky o století zpátky aneb oslavy a rituály v české domácnosti.* 1.vyd. Filip Tomáš: Akropolis, 2010. ISBN 978-80-87310-11-3.

SLOUPOVÁ, M. *Rok s krtkem.* 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-775-6.

ŠOTTNEROVÁ, D. *Vánoce původ, zvyky, koledy, hry a náměty.* 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-033-5.

- ŠOTTNEROVÁ, D. *Velikonoce původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-044
- ŠOTTNEROVÁ, D. *Adventní čas zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-050-5
- ŠOTTNEROVÁ, D. *Zima zvyky, obyčeje, návody, pohádky, příběhy a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-059-9.
- ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice Původ lidových tradic, zvyk, pověry, pranostiky, říkadla*. 1.vyd. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN 978-80-7346-096-9.
- ŠULEŘ, O. *To je chůze po kotárech!* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 80-7021-009-5.
- TOUFAR, P. *Velikonoce*. 1.vyd. Třebíč: Akcent, spol. s r. o., 2001. ISBN 80-7268-129-X.
- TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě*. 1.vyd. Třebíč: Akcent spol. s r. o., 2004. ISBN 80-7268-276-8.
- TOUFAR, P. *Vánoce na Moravě*. 1.vyd. Třebíč: Akcent spol. s r. o., 2010. ISBN 978-80-7268-790-9.
- TICHÁ, J. *Gloria, gloria, gloria, aby ta trnečka rodila...JARO NA ROŽNOVSKU Výroční zvyky a slavnosti*. 1. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Město Rožnov pod Radhoštěm, 2012. ISBN 978-80-904851-6-7.
- TINKOVÁ, E. *České svátky a tradice*. 1. vyd. Computer Media s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7402-078-0.
- ŠTIKA, J. *Lidová strava na Valašsku*. 1.vyd. Ostrava: Profil, 1980, OC 508/21/85.8 48-015-80.
- VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. 2. vyd. České Budějovice: Dona, 2005. ISBN 80-7322-075-X.
- ZÍBRT, Č. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.
- ZINDLEROVÁ, M. a kolektiv. *Česká vánoční kniha obyčeje, zvyky, koledy, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. Praha: Nakladatelství XYS, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7388-250-1.
- ZINDLEROVÁ, M. a kolektiv. *Česká velikonoční kniha obyčeje, zvyky, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. Praha: Nakladatelství XYS, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-7388-489-5.

SEZNAM OSTATNÍCH ZDROJŮ

VITA. Sdružení pro ekologickou výchovu a poradenství 1996. *Od adventu do vánoc...* Pro vánoční klub dlouhodobého vzdělávacího cyklu pedagogů VITA, 1996.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Básně.....	I
Příloha B – Písně.....	XVI
Příloha C – Fotografie.....	XXII
Příloha D – Obrázky dětí.....	XXIII

Příloha A

K svátku svatého Martin – Dagmar Šottnerová

Na svatého Martina
bez listí jsou stromy,
smutně stojí domy.
Neveselo bez sluníčka.
radost může rozdávat,
kdo má všechny lidi rád.
Dává „slunce“ ze srdíčka.

Přání – Dagmar Šottnerová

Sluníčku sil ubývá,
je slabé, brzy usíná.
Dříve se stmívá, krátký je den,
ať se zdá sluníčku krásný sen.
Světlo naší lucerničky,
hledá k Betlému cestičky.

Husa - Jiří Žáček

Víte, co je husí pochod?
každá husa to znát musí:
levá, pravá, houpy hou,
pěkně jedna za druhou

Svátek svatého Martina (lidová)

V listopadu na Martina

ochutnáme džbánek vína.

Jaké letos asi bude?

pověz nám to vinný sude!

Pro Martínka – Jarmila Olšáková

Martine, Martínku,

vločky nám padají

k Betlémské cestičce

stopy už hledají.

Martine, Martínku,

člověče laskavý,

rozsviť nám světýlka,

rok byl tak zdlouhavý.

Andělé zpívají

Martinka čekají

srdíčka na lásku

ve sněhu počkají.

Říkadlo (národní)

Na svatého Martina

kouřívá se z komína,

husa nejpěkněji zpívá

a všude „bílo“ bývá.

Na svatů Kateřinu – z Valašska

Na svatů Kateřinu

sluší sa schovat' pod peřinu

pak na svatého Mikuláša

bude zima všeka naša.

Zabijeme svině

a klobásy sníme.

Ach Kačo, Kačo – z Valašska

Ach, Kačo, Kačo, proč se nečešeš,

jako jiné ženky hlavu neučešeš?

Za našimi humny, tam je suchá peň,

tam sa můžeš česat' třeba celý den.

Já vím (lidová)

Já vím, nepovím,

co je naší Kači.

Najedla sa suché řípy,

teď ji v bříše tlačí

Kača leze (lidová)

Kača leze na kozu, Já tam za ní polezu.

kudy Kača, tudy já, chytím. li ji bude má.

Kača leze pod kozu. Á tam za ní polezu.

kudy Kača, tudy já chytíkli ji bude má.

Svatý Ondřej – z Valašska

Milý svatý Ondřeju, prosím tebe potaju,

Aby sa mi ve snu zjevil ten,

Který je ně za muža usúzen,

Na Ondřeje – Petr Kukul

Teplý vosk chladne na mé dlani.

Co představuje? Tajné přání!

Je dlouhý, štíhlý – jako meč.

Přijde si pro mě rytíř, heč!

Svatý Ondřeju – z Valašska

Vydávala bych sa, chut' mám,

Malého galána mám.

Proste děvčata proste

at' můj galán roste!

Pro Ondřeje – Jarmila Olšáková

Ondřeji, Ondřeji Ondřejíčku,

Nesu ti slaměnku v mém košíčku.

Komu tu slaměnku Odrášku dám,

Toho já Ondřeji, moc ráda mám.

Větvička barborky (lidová)

K větvičkám třešní přidám ještě

Dva proutky ze zlatého deště.

O vánocích mi budou kvést

Jedny i druhé ostošest.

Tři Barborky (lidová)

My tři Barborky jsme,

z daleké země jdeme

a dárky Vám neseme.

Neseme, neseme velice to krásné,

kdo s námi modlit bude, tomu je dáme

a kdo nebude tomu hodně nalupáme.

Barborky – Jarmila Olšáková

Když barborky dívce natrháš,

větvička krásně vykvete,

kvítek jí něžně podáváš

Barborka s láskou pokvete.

Ona ti řekne „bílá jsem Barbora“

tak všichni běžme dokola.

Na Mikuláše – Jiří Žáček

Už je zima, už je čas,
Mikuláši mají sraz.
Jeden půjde rovnou k nám,
bude bručet, já ho znám.
Kouknu se mu na boty:
„Ahoj, táto, to jsi ty?“

Malá čertice – Jarmila Olšáková

Říkám tiše Mikuláši,
co to tady v koutě straší?
Je to malá čertice,
a ta straší velice.
Pozvěme ji tady k nám,
oříšky ji ráda dám.

Říkadla

Mydli, mydli, už mě chytli, jak mám vylézt, když jsem v pytli.
Kdo chce všecko vědět, musí tři dny v pekle sedět.

Černá Máry

Černá Máry, skoč do jámy! Kdo tam je? Čert tam je! Co tam dělá? Vaří kaši! Čím ji mastí?

Kolomastí! Čím ji jí? Lopatou! Má palici chlupatou!

Andílek – Zuzana Kopecká

Víte co je paráda?

Položit se na záda

Do bílého sněhu.

Uvidíte andílka

I ta jeho křídýlka

Jenom pro potěchu.

Mikuláši – Ivan Blatný

Zatímco padá sníh a tichounce se práší,

V policích cukráren spí bílí Mikuláši.

To už se těšíme. To už je tady zas

Tajemný podvečer pátého prosince.

Ornáty z papíru šustí už v tomto čase

A děti čekají při černé hodině,

Zatímco padá sníh a tichounce se práší,

Jako by splýval vous velkému Mikuláši.

Mikuláš (lidová)

Mikuláši, Mikuláši,

Sníh se na tvé vousy snáší,

Bílé vousy, bílý plášť,

Copak pro nás máš

Obchůzka svaté Lucie

Lucie prý v noci pije,
z té co málem nejdelší je.
Kéž bys, Lucko, všechno temné
Mohla upít také ze mne.....

Lucie – Jarmila Olšáková

Jak mléčná dráha kráčí dnes,
Lucie krásná v prosinci.
Chci noci upít pouze dnes,
a potom půjdu v pokoji.
Kdo mně však nedá v klidu jít,
křídlem ho něžně pohladím.
Jak mléčná dráha v prosinci,
krásou a chladem zavoním.

Lucie a malý nezbeda – Jarmila Olšáková

Já jsem malý nezbeda,
přived jsem k nám Lucku,
kdo jí chytí za křídélka,
ten dostane hrcku.

Vánoční říkání – Ljuba Štíplová

Stromek voní lesem, už ho domů nesem.

Dlouho jsme ho vybírali:

Není velký ani malý,

Ani řídký ani křivý,

Kdo ho vidí, ten se diví.

Už nám stojí v pokoji-

Kdo ho s námi ustrojí?

Všichni se vejde do vánoční koule – Zuzana Špůrová

Obcházím tě, tříbrnko stříbrná

Na vánočním stromě.

To je tak dobře, že jsi tu v somě.

Stříbrná bublino, míčové zrcadlo,

Kulatá kalužko, co tě to napadlo?

Všechny nás kulatíš dokulata

A všichni záříme.

Kdopak víc? Já, máma, nebo táta.

Vánoční – Antonín Pojar

Táta koupil kapříka pro vánoční hody.

Domů jsem ho v košíku přines bez nehody.

A když sladké vánočky sání zavoněly,

Šel jsem mámě do lesa pro kytičku jmelí.

Před Vánoce – Jan Alda

Chumelí se chumelí,
Maminka jde pro jmelí,
A tatínek pro ovoce.
Už se těším na Vánoce.
A kdy budou? Hnedle, hnedle.
V předsíni už stojí jedle.

Mandarínky – Zuzana Špůrová

Do své kapsy u sukýnky klidně loupu mandarinky.
Mandarinka voní a sukýnka po ní.

Na štědrý den (lidová)

Stromečku vstávej,
ovoce dávej,
umyj se ustroj se,
Je Štědrý den.

Šťastné a veselé – Jiří Balík

Na nebi létají v podvečer andělé,
Pod bílou peřinou spí celá zem.
Šťastné a vesel, Vánoce všem!

Dydli – z Valašska

Dydli, dydli, dydli, dudli, dudli, dudli

abychom tam byli, kde Ježíšek bydlí.

Na tři krále – Marie Tetourová

Na tři krále za vesnicí,
Bloudí sněhem koledníci.
Šlapy, šlapy, šlapoty.
pletou se jim do noty
Ťuky, ťuky už tu jsou,
šťěstí zdraví vinšujou.
Zpívá Pavel, Olda, Míra
paní máma otevírá.

Dajte – z Moravy

Dajte nám dajte, co máte dáti,
už je nám zima pod okny státi.
jeden je nahý, druhý je bosý
a ten třetí sa v kabeli nosí.

Pojďte chlapi (lidová)

Pjdě chlapi k nám,
koledy vám dám,
po jablíčku po oříšku,
oblečem se do kožišku,
budem zpívati,
koledovati.

Medvědí honička (lidová)

Ty medvěde chlupatý,
co máš kožich na paty,
rychle, rychle utíkej.
Všechny si nás pochytej!
Jedna, dva, tři čtyři, pět,
Už nás začni honit teď.

Masopust (lidová)

Masopust, masopust,
do kola mě holka, pust'.

Zhusta – z Kroměřížska

Zhusta chlapci, zhusta,
Konec masopusta,
Masopust se krátí,
Víc se nenavráť.

Už ty pilky – z Valašska

Už ty pilky dořezaly
už ty pilky domlely,
sekyrky se polámaly
a topůrka ostaly.
Sekyrky se polámaly
a špalíčky ostaly.

Zajíčková koleda – Jiří Kožíšek

Hody hody, doprovody, já jsem malý zajíček,
utíkal jsem podél vody, nesl kopu vajíček.
Potkala mě koroptvička, chtěla jedno červené,
že mi dá lán jetelíčka, a řekl: „Ne, ne, ne!“
Na dvorečku za potokem mám já strýčka králíčka,
tomu nosím každým rokem malovaná vajíčka.
Hody, hody doprovody, já jsem malý zajíček,
Dojdu-li tam bez nehody, dám mu kopu vajíček.

Ben, ben – z Valašska

Ben, ben, ben,
a vajíčka do košíčka sem!

Stávaj hore Mariáno (lidová)

Stávaj hore Mariáno,
dávaj vajca každé ráno!
Dávaj vajca, vaplácaj sa.

Hrkání – z Valašska

Vzkázali vás pozdravovat' naši páni,
abyste nám něco dali za hrkání.
Šak my sme sa nahrkali,
Až nás ruky rozbolely.

Řehťačka – Petr Novák

Dnes nám zvony ze všech věží

odletěly do Říma.

Kdo nevěří, at' tam běží.

Slet zvonů už začíná.

Čím ted' u nás bez těch zvonů

odzvoníme poledne?

Odzvoníme. Věřte tomu.

Ruce máme dovedné.

Roztočíme o poledni

řehťačky a klapáče.

A ti kluci neposední,

ti je umí roztáčet!

Běží tetka ze stavení,

Že ten rámus nesnese.

Že to není k vydržení.

Zvony honem vraťte se!

Slepička – Jan Čarek

Kropenatá slepičko, nes nám zlaté vajíčko.

Zlaté vejce? -- Ach co s ním?

O zlato já nestojím. Jak by se mi ze zlata

Jak by se mi ze zlata líhla potom kuřata?

Smrtná neděla – z Valašska

Smrtná neděla, kdes kluče poděla?

Dala jsem jich dala svatému Juří,

vstal Juří vstal, pole odmykal,

aby tráva vrtla, všelijakého kvítí,

na věnečky vití.

Na Zelený čtvrtek – z Valašska

Poslali nás naši páni,

abyste nám dali za klepání,

Pár vajíček na rendlíček,

ťuky, ťuky, ťuk!

Na Velký pátek – z Valašska

Smrt', smrt', ukrutná,

kyselica nechutná.

Kyselicu zíme

a smrt' utopíme

Bílá sobota – z Valašska

Gloria, gloria, gloria,

Aby ta trnečka rodila!

Příloha B

Téma: MARTIN

NA SVATÉHO MARTINA

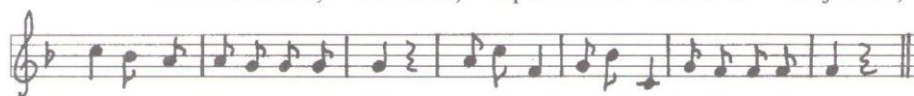

Na sva-té-ho Mar-ti-na kou-ří-vá se z ko-mí-na.
Na svatého Martina husa nejlíp zazpívá.
Hody, hody, hody sú, dajte husu na misu.

UŽ HO VEDOU, MARTINA

1. Už ho ve-dou, Mar-ti-na, kap-sa se mu zten-čí-la. Hraj-te mu,

trub-te mu, mu-zi-kan-ti, marš, a-by měl Ma-rtí-nek před že-nou ku- ráž!

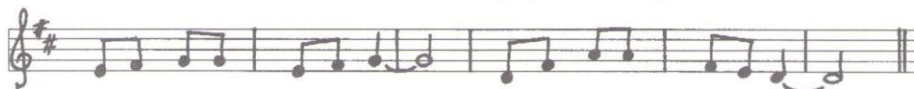
2. Už ho vedou přes zahradu, jeden napřed, druhý vzadu.

Hrajte mu, trubte mu, muzikanti, marš,
aby měl Martínek před ženou kuráž!

OŘE MARTIN

O-ře Mar-tin pod strá-ní, šest vo-leč-ků po-há-ní
Máma volá Martina: Pojd' jíst, už je svačina!

Jed bych, má-mo, jed bych rád, mu-sím bráz-du do-o-rat.

Téma: MIKULÁŠ

KOLÍBALA BÁBA ČERTA

1. Ko-li-ba-la bá-ba čer-ta na du-bo-vém pa-ře-ze:
„Ne-bu-deš-li, čer-te, le-žet, tak ti bá-ba na-ře-že!“
2. Kolíbala bába čerta na pařeze dubovým:
„Hajej, dadej, můj čertíčku, však já na tě nepovím.“
3. Kolíbala bába čerta na dubovém prkně:
„Hajej, dadej, můj čertíčku, dřív, než-li se smrkne.“
4. Kolíbala bába čerta celý den a celou noc,
když ji ruce rozbolely, přišla jiná na pomoc.

ENTENTÝKY, DVA ŠPALÍKY

1. En-ten-tý-ky, dva špa-lí-ky, čert vy-le-těl z e-lek-tri-ky,

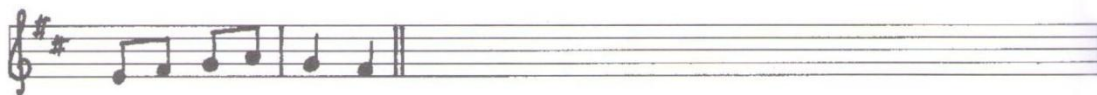

2. Ententýky, dva špalíky, čert vyletěl z elektriky,
natloukl si koleno, tuze ho to bolelo.

MIKULÁŠ ZTRATIL PLÁŠŤ

1. Mi-ku-láš ztra-til plášť, Mi-ku-láš-ka suk-ni, hle-da-li, ne-naš-li,

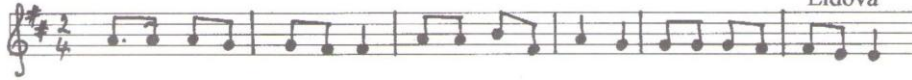

- by-li o-ba smut-ní.
2. Mikuláš ztratil plášť, Mikuláška sukni.
Kdo ji má, ať ji dá, dostane dva cukry.
3. Mikuláš ztratil plášť, Mikuláška sukňu.
Tancovali po světnici, roztrhali duchnu. (z Moravy)

Téma: LUCIE

KUDELIČKO KÚDELNÁ

Lidová

1. Ku-de-lič-ko kú-del-ná, ne-bu-du tě při-sti, ra-čí pu-du k mu-zi-ce

no-žič-ka-ma tří-sti.

2. Ach, mamjičko, mámo má, šelmovství je ve mně, vemte na mě koštiště,
vyžeňte je ze mě.

NA KOLOVRÁTEK

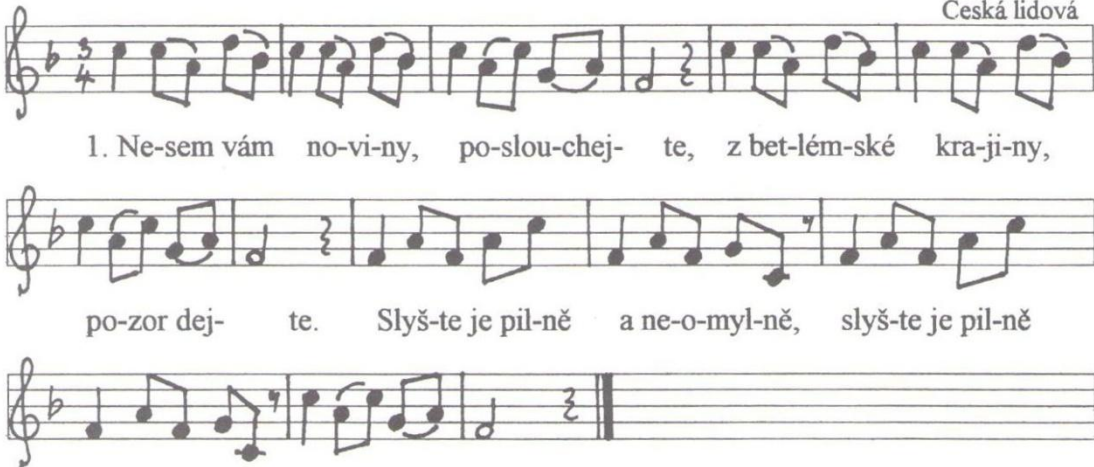
Ko-lo-vrá-tek to-čí-me, ten-ké nit-ky pře-de-me. Ten-ké nit-ky

na ko-šil-ky, běž, ko-leč-ko, běž ko-lem.

NESEM VÁM NOVINY

Česká lidová

1. Ne-sem vám no-vi-ny, po-slou-chej- te, z bet-lém-ské kra-ji-ny,
po-zor dej- te. Slyš-te je pil-ně a ne-o-myl-ně, slyš-te je pil-ně
a ne-o-myl-ně, roz-jí-me- jte.

2. Syna porodila čistá panna, v jesličky vložila Krista Pána,
jej ovinula a zavinula, jej ovinula a zavinula plenčičkama.
3. K němužto andělé z nebe přišli, i také pastýři jsou se sešli,
jeho vítali, jeho chválili, jeho vítali, jeho chválili, dary nesli.
4. Andělé v oblacích prozpěvují, narození Páně ohlašují,
že jest narozen, v jeslích položen, že jest narozen, v jeslích položen,
oznamují.

ŠTĚDREJ VEČER NASTAL

Česká lidová

1. Štěd-rej ve-čer na- stal, Štěd-rej ve-čer na-stal ko-le- dy při-chy-stal,
ko-le- dy při-chy- stal.

2. Panímámo vstaňte, panímámo vstaňte,
koledu nám dejte, koledu nám dejte.
3. Panímáma vstala, panímáma vstala,
koledu nám dala, koledu nám dala.

Téma: Tři králové

TŘÍKRÁLOVÁ

Lidová

1. My tři krá- lo- vé jde- me k vám, štěs- tí zdra- ví pře-

je- me vám, štěs- tí zdra- ví pře- je- me vám.

2. Štěstí, zdraví, dlouhá léta, my jsme k vám přišli z daleka.
3. Daleká je cesta naše, do Betléma mysl naše.
4. Copak ty tam černej vzadu vystrkuješ na nás bradu?
5. Slunce je toho příčina, že je má tvář opálená.
6. Kdybys na slunce nechodil, nebyl by ses tak opálil.
7. Slunce je drahé kamení od Kristova narození.
8. Herodes král z okna kouká, vidí tři krále z daleka.
9. Protrh se Josef ze spaní, pojal děťátko s Marií.
10. Utíkal s ním do Egypta, do toho slavného města.
11. Přebývejte s Kristem Pánem, až na věky věkův Amen.
12. A já černej vystupuju a nový rok vám vinšuju.
13. A my taky vystupujem a nový rok vám vinšujem.

VELKONOČKO, VELKONOČKO

Moravská lidová

Živě

Vel-ko-noč-ko, vel-ko-noč-ko, kdes tak dló- ho by-la?
U stu-dán-ky, u ru-bín-ky ru-ce, no- hy my-la,
šá- teč-kem, lís- teč-kem jsem se u- tí-ra-la.

Smrt jsme vám od-nes-li, no- vý lé- to při- nes- li. Bud'- te hod- ně
ve- se- lí, že vám ně- co ne- se- my.

NESEMY MAŘENU

Moravská lidová

Výrazně, výsměšně

1. Ne- se- my Ma -ře- nu v o- le- ji sma- že- nu, u vr- chu čer- ve- nu,
u spod- ku ze- le- nu, pěk- nu, pěk- nu, pro- bě- le- nu.

2. Nesem babu v koši, smrt nas o ňu prosí. Už Mařena leží a zubami škeří.
Helo, helo, helo, helo.

Příloha C

Příloha D

• Okolo vloček kreslí kruhy ve směru šípky. Můžeš vystřídat více odstínů modré barvy a obrázek dokončí vybarvením.

NATÁLKA 14

TOM

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jarmila Olšáková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Kombinované

Název práce: Tradice a valašské tradice v mateřské škole

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 24

Počet titulů českých použitých zdrojů: 31

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Edita Ondříšková